

โอสาเรศัพธรรม หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสรวาคมนั

~~~~~

— ๑ —

เสารั ที่ ๓ เมษายน ๒๕๑๔

ท่านสาธชน คูนใจในธรรม หังหลาย!

การบรรยายวันเสารันี้ จะมีหัวข้อว่า หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสรวาคมนั ซึ่งท่านทั้งหลายก็ทราบดีอยู่แล้ว. สำหรับวันนี้ ขอให้เป็นที่ทราบกันว่าเป็นวันแรกของการเปลี่ยนชุดการบรรยาย จากภาคมาฆบูชา มาเป็นภาควิสาขบูชา : ในภาควิสาขบูชา ๓ เดือนนี้ เราจะมึหัวข้อการบรรยายเกี่ยวกับ หลักการปฏิบัติ โดยเฉพาะ, ต่างจากภาคที่แล้วมา ซึ่งเป็นการบรรยายในลักษณะที่เป็นหลักวิชา ในความหมายกว้าง ๆ ทั่ว ๆ ไป.

สิ่งที่เรียกว่า หลักปฏิบัติ นี้ ที่แท้ มันก็ขึ้นอยู่กับความรู้ทั่ว ๆ ไป : เมื่อเรามีความรู้ในเรื่องหลักทั่ว ๆ ไป เราก็อาจจะเลือกเอาหลักปฏิบัติขึ้นมาได้โดยง่าย และโดยถูกต้องกว่าที่เราจะไม่รู้เรื่องกว้าง ๆ โดยทั่วไปเสียเลย. ความรู้กว้าง ๆ ทั่ว ๆ ไป จัดเป็นพวกรวิชา, ส่วนการปฏิบัตินั้น คือการทำไปตามหลักวิชาหรือวิชา, ได้ในบทว่า วิชาจรณะสนทนโน, ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกันเสมอ. สิ่งที่เรียกว่า วิชาจะต้องมีทั้งข้างหน้า และข้างหลัง ของสิ่งที่เรียกว่า จรณะหรือการปฏิบัติ.

๑

ถ้าเปรียบกับการเดินทาง **ความรู้เรื่องการปฏิบัติ** นั้นก็เหมือนกับแผนที่ ส่วน **การปฏิบัติ** ก็เหมือนกับการเดินทาง หลักเกณฑ์อันนี้ มีอยู่อย่างชัดเจนในพระพุทธศาสนาเรา คือบทพระพุทธคุณที่มีคำว่า **“วิชาวจรณสมปยุโน”** ซึ่งท่านทั้งหลายก็ได้ยินได้ฟังกันอยู่แล้วทุกคน เมื่อสวดมนต์. **“วิชาวจรณสมปยุโน”**—ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือถึงพร้อมด้วยความรู้และถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติรวมกันเป็น ๒ อย่าง.

เราได้พูดกัน **เรื่องความรู้ทั่วๆ ไป** ถึง ๓ เดือนที่แล้วมา. วันนี้เริ่มพูด **เรื่องหลักปฏิบัติโดยเฉพาะ** เป็นวันแรก มีหัวข้อว่า **หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสรวณาคมน** มันก็คือการ **พูดเรื่องสรวณาคมนโดยวิธีปฏิบัติ.**

ที่ได้เอาเรื่องนี้มาพูดเป็นเรื่องที่ ๑ ของหมวดการปฏิบัตินี้ มันก็มีเหตุผลอยู่หลายอย่าง : อย่างแรกก็คงจะหายกันได้ว่า มันมีเหตุผลอยู่ตรงที่ว่า เรื่องนี้มันเป็นเรื่องแรกของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา.

พอพูดว่า จะพูดเรื่องสรวณาคมน บางคนอาจจะนึกว่าพูดไปทำไม? เรื่อง ก. ข. ก. กา เรื่องหญ้าปากคอก เรื่องที่เด็กๆ ก็ว่าได้ รับผิดชอบอะไรทำนองนั้นนั่นเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง.

ขอให้พิจารณาให้ดีจนกระทั่งเห็นว่า เดิมนั้นมีการถือสรวณาคมนชนิดที่เป็นพิธีรีตอง มีมากเกินไป แล้วจึงมลาย่มากขึ้น จนกลายเป็นโรคติดต่อกัน หรือเป็นเนืองอกเนืองรายขึ้นมาก็ได้ เพราะไปเข้าใจว่ามันง่ายเกินไป มันก็เลยไม่สนใจคิดนึกให้ละเอียดลออ มันก็ทำไปอย่างละเมอๆ มันก็กลายเป็นพิธีรีตอง เป็นความมกมาย. ความมกมายนี้ก็ติดต่อกันไปถึงลูกถึงหลานถึงเด็กๆ; นี่เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาในพระพุทธศาสนา.

ฉะนั้นเราจะต้องแยกสรณาคมน์ ออกเป็น ๒ พวก เป็นอย่างน้อย คือ การถือสรณาคมน์ที่เป็นพิธีต้องมากเกินไปอย่างหนึ่ง กับการถือสรณาคมน์ที่ถูกต้องอย่างหนึ่ง. ถ้าจะกล่าวให้เป็นหลักรวบยอดทั้งหมดทั้งสัณอีกอย่างหนึ่ง ก็กล่าวว่า สรณาคมน์ของบุคคลที่รับถือก่อนแต่ที่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร ก่อนแต่ที่จะเลื่อมใส ด้วยใจจริง นี้ประเภทหนึ่ง คือสรณาคมน์ที่มีการรับเอาโดยที่ไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร หรือก่อนที่จะเข้าใจธรรมะหรือเลื่อมใส นี้มีอยู่พวกหนึ่ง; แล้วก็อีกพวกหนึ่ง คือ สรณาคมน์ที่ถูกต้อง สรณาคมน์ที่รับถือเอา ต่อเมื่อเข้าใจธรรมะเพียงพอจนเลื่อมใส จนทนอยู่ไม่ได้ จึงประกาศตัวรับถือสรณาคมน์.

ถ้าพูดถึงครั้งพุทธกาล ที่ปรากฏมีอยู่ในคัมภีร์พระบาลี ก็มีอยู่ชั้วว่า เขาถือสรณาคมน์กันก็ต่อเมื่อได้ฟังพระพุทธเจ้าตรัสแล้ว เข้าใจแล้วพอใจ เห็น ธรรมะด้วยปัญญา มีปีติปราโมทย์มาก ทนอยู่ไม่ได้ จึงออกปากมาเป็นการถือ สรณาคมน์ คือถึงพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระธรรม พระสงฆ์ เป็นทั้ง ๓ ตั้งแต่นั้น ไปจนตลอดชีวิต. อย่างนี้เขาถือสรณาคมน์หลังจากที่เข้าใจธรรมะแล้ว ทนอยู่ไม่ได้ จึงประกาศการถือออกไป.

ที่นี้ พอมาถึงสมัยนี้ มีอยู่เป็นส่วนมาก ที่ถือตามธรรมเนียม จับตัวมา ให้ถือ หรือหลอกให้ถือ หรืออะไรก็สุดแท้ โดยที่ไม่รู้ว่าธรรมะนั้นคืออะไร เป็น อย่างไร; นี้เรียกว่าสรณาคมน์อย่างพิธีต้อง ถือก่อนแต่ที่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร : น้อย่างหนึ่ง. อีกอย่างหนึ่งก็คือสรณาคมน์ที่ถูกต้อง ถือหลังจากที่รู้ว่าจะอะไรเป็น อะไรมาเป็นอย่างดีแล้ว. ฉะนั้นเราควรจะทำความเข้าใจกันในเรื่องสรณาคมน์นี้ ให้มันถูกต้อง จะเรียกกันว่าสะสาง หรือทำสังคายนา เรื่องการถือสรณาคมน์กัน เสียสักทีก็จะดีเหมือนกัน ให้มันสมกับที่พุทธศาสนานี้เป็นศาสนาของคนที่มีปัญญา

เป็นศาสนาแห่งเหตุผล เป็นศาสนาที่ไม่ขัดกับหลักวิทยาศาสตร์ หรืออะไรเป็นต้น แล้วแต่จะเรียก. รวมความแล้วก็คือเป็นศาสนาที่ชื่อว่าลัทธิลัทธิมตา ฉะนั้นจึงต้องมีการถือสรณาคมนั้นลัทธิลัทธิลัทธิมตา มันจึงจะเข้ารูปเข้าเรื่องกันได้.

นี่แหละคือข้อที่ว่า ทำไมจึงพูดถึงเรื่องนี้ ซึ่งคนทุกคนถือว่าเป็นเรื่อง กล้วยปากคอก เป็นเรื่อง ก. ข. ก. กา ในพุทธศาสนา แต่เดี๋ยวนี้มันชักจะเลอะเลือน เต็มที เพราะทำไปโดยไม่ต้องคิดต่อนักก็ได้.

เราจะได้พูดถึงถึงสิ่งที่เรียกว่า **สรณาคมน์** **ว่าคืออะไร ?** ถ้าจะว่าโดย **ประวัติ** สรณาคมน์มีความหมายตรงตามตัวพยัญชนะ **สรณ** แปลว่าสรณะ หรือที่พึ่ง, **อากมน** แปลว่า มาถึง, **สรณาคมน์** แปลว่าการมาถึงซึ่งสรณะหรือที่พึ่ง. มนุษย์เรามีการถือสรณะ หรือที่พึ่ง มาเนิ่นนานแล้ว ก่อนพุทธกาล. ก่อนพุทธกาลนาน โกลมนุญชรรู้จักถือที่พึ่งทางจิตใจ เขาเชื่ออะไร เขาไว้ใจอะไร เขาก็ถือสิ่งนั้นเป็นสรณะ ฉะนั้นจึงมีการถือผีนางเทวดา ของศักดิ์สิทธิ์ ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ แม้แต่เป็นสัตว์เดรัจฉาน. เมื่อถูกสมมติว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ หรือถือกันว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์กันแล้ว ก็มีคนไหว้กราบ. บางทีเอาสัตว์นั้นเป็นสัญลักษณ์ของคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อใดข้อหนึ่งก็มี ซึ่งกรณีอย่างนั้นก็จะไหว้กราบอยู่ แต่ทั้งนี้หมายถึงกับสมมติสัตว์เดรัจฉานเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์อย่างนั้นอย่างนี้ มันก็น่าหัวเราะ. ดังนั้น การถือสรณาคมน์มันจึงมีการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าวิวัฒนาการนี้เรื่อย ๆ มากจนกว่าจะถึงที่สุด คือถูกต้องถึงที่สุด.

โดยพยัญชนะ หรือตัวหนังสือ มันแปลว่า **การถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสรณะที่พึ่ง**. ที่นาคำว่าสรณะหรือคำว่าที่พึ่งนี้ มันมีทั้งทางกายและทางจิต : ที่พึ่งทางกายก็หมายความว่า มันเป็นสิ่งที่ช่วยเหลือกันได้ด้วยมือด้วยเท้าด้วยทางร่างกาย

หรือด้วยเงินด้วยทองด้วยสิ่งของ อย่างนั้นมันเป็นที่พึ่งทางภายนอกทางกาย นี่ไม่นับเนื่องอยู่ในข้อนี้ เพราะเป็นเรื่องของธรรมดาสามัญเกินไป.

สรณาคมน์เล็งถึงแต่เรื่องทางจิตใจ ที่จะทำให้หายกลัวเป็นข้อใหญ่ เพราะว่ามีปัญหามันอยู่ที่ความกลัว ไม่สบาย นอนไม่หลับ หรือว่ากระวนกระวายอยู่ด้วยความกลัว จนจะเป็นบ้าไป; ฉะนั้นเมื่อมีอะไรมาทำให้เป็นที่แน่ใจจนหายกลัวมันก็นอนหลับ ไม่เป็นบ้า. **เราจึงพูดว่าสรณาคมน์ก็คือวัชชีนกันโรคบ้า**, ถ้าใครมีถูกต้องมันก็ไม่เป็นบ้า ถ้าใครมีไม่ถูกต้อง ต้องเป็นบ้าชนิดใดชนิดหนึ่ง คือโดยเปิดเผยก็มี โดยเร้นลับก็มี โดยดูไม่ออกก็มี.

ฉะนั้นอย่าทำเล่นกับสิ่งที่เรียกว่าสรณาคมน์ ถ้ามีไม่ดี มีไม่เป็น ก็เป็นบ้า คือเป็นคนโง่ เป็นคนหลง เป็นคนไม่ได้รับความพักผ่อนของดวงวิญญาณของชีวิต จิตใจอย่างถูกต้อง มันก็กระสับกระส่าย ในที่สุดมันก็จะเผลอเผลอออกไปนอกกลุ่มนอกทางกลายเป็นมิจฉาทิฐิไปได้.

คำว่า **สรณะ** นี้ แปลว่าที่พึ่งก็ได้. แปลว่าที่ระลึกก็ได้. ตัวหนังสือแท้ๆ คำว่า **สรณะ** แปลว่าที่ระลึกนึกถึง แต่ความหมายมากมายเป็นที่พึ่ง นั้นมันเรียงเดียวกัน พอเรากลัวอะไร เราก็ระลึกนึกถึงสิ่งใด เพื่อจะทำให้หายกลัว สิ่งนั้นเลยเป็นที่พึ่ง. คนเรากลัวอะไร จะระลึกนึกถึงสิ่งที่เป็นที่พึ่งไว้ก่อนเสมอ เช่นเด็กเล็กๆ พอมีอะไรมาทำให้กลัว ก็ร้องหาแม่ คือจะนึกถึงแม่ก่อนเสมอ; ฉะนั้นแม่ก็เป็นสรณะ คือเป็นที่ระลึกถึง เพราะว่าแม่จะเป็นที่พึ่งเป็นที่คุ้มครอง; เด็กนั้นจึงระลึกนึกถึงแม่ หรือคนใดคนหนึ่งที่จะเป็นผู้คุ้มครอง; นี่เป็นได้ด้วยอำนาจของสัญชาตญาณล้วนๆ ไม่ได้สั่งสอนกันในทางศาสนา.

แต่ว่าสัญชาตญาณชนิดนี้ คือสัญชาตญาณที่เป็นรากฐานของการถือสรณาคมน์. เดียวนี้เราโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว มันก็มีเรื่องที่ใหญ่ที่ยากที่ลึกตามขึ้นมา

ความกลัวมันก็ใหญ่และยากและลึก เราจะต้องมีอะไรที่ขจัดความกลัวที่ลึกขึ้นมา มันจึงต้องมีสรวนาคมน์ ตามหลักทางพระศาสนา ตามทางธรรม เพื่อจิต เพื่อวิญญาณที่มันสูงขึ้นมา; นี่เรียกว่าโดยตัวหนังสือ คำว่า *สรวนาคมน์* แปลว่า *การถึงที่พึ่งหรือ ที่ระลึกถึง เพื่อทำให้จิตใจสบาย*. นี่เป็นพื้นฐานก่อน.

แล้วเมื่อปรากฏแก่ใจว่า เป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงได้ มันก็ขยายตัวไปเป็นความเชื่อ เป็นศรัทธา คือความเลื่อมใส อะไรที่แน่นแฟ้นออกไป มันก็เลยมีการปฏิบัติตามที่สูงขึ้นไปอีก; ฉะนั้นก็มีทางที่จะไปสู่ความดับทุกข์ได้ในที่สุด.

เนื้อกล่าวโดยอรรถะ หรือโดยความหมายกันบ้าง : คำว่า *“อาคมณะ”* ที่แปลว่ามาถึงนี้ โดยอรรถะก็หมายถึง “ถือ” คือใจถึง ใจถึงคือใจถือเอาไว้. ฉะนั้นถึง กับ ถือ ในกรณีนี้ มันกลายเป็นสิ่งเดียวกัน. ถ้ายังไม่มีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์จริง ๆ มันก็เป็น *การถือ* ไปก่อน คือไปรับเอามาถือไว้ ไปนึกคิดมายึดถือไว้; ฉะนั้นการถือก็ดี การพยายามถือก็ดี มันเป็นเรื่องของคนที่ยังไม่ถึง ยังไม่ได้. แต่ถ้ามันมีการได้แล้วก็เรียกว่า *“ถึง”* ดีกว่า หรือ *“ถึงแล้ว”*.

ฉะนั้นเมื่อท่านทั้งหลายรับศีลรับสรวนาคมน์ : บางคนก็ว่าข้าพเจ้าถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธรูปเป็นที่พึ่ง บางคนก็ว่า ข้าพเจ้าถือเอาซึ่งพระพุทธรูปเป็นที่พึ่ง. นี่ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ คนที่ขอบพูดว่า ข้าพเจ้าถึงแล้วนั้น มันจริงหรือเปล่า? หรือมันหลับตาพูด? หรือมันหลอกลวง? ที่พูดว่าข้าพเจ้าถึงพระพุทธรูปเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าถึงแล้วซึ่งพระพุทธรูป มันมีความหมายเต็มรูปว่า *“ถึงแล้ว”*; แล้วผู้ว่านั้นถึงจริงหรือเปล่า? หรือว่าถึงแต่ปาก? อย่างนั้นมันถึงแต่ปากก็ได้ หรือถึงด้วยจิตใจจริง ๆ ก็ได้; ฉะนั้นทุกคนจะต้องชำระความหมายของคำว่า “ถือ” และคำว่า “ถึง” นี้เสียให้ถูกต้อง : “ข้าพเจ้าถือเอาซึ่งพระพุทธรูปเป็นที่พึ่ง” อย่างนี้ไม่มีทางจะผิด. แต่ถ้า *เพ้อถึง* แล้ว มันมีทางที่จะผิด คือมันไม่ได้ถึง แล้วมันไปหลอกเขา.

เดี๋ยวนี้เราจะพูดกันให้ถูกต้อง เราก็พูดว่า “ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า” ก็ได้ “ข้าพเจ้าถือเอาพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสรณะ” ก็ได้. ทน ถ้าพูดว่า ข้าพเจ้าถึงแล้วซึ่งพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ก็ขอให้หมายความว่า ใจของเรา มันได้ปลงลงไปจริง ๆ ในการที่จะถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง เป็นที่ระลึกแล้วก็อย่าพูดแต่ปาก.

สำหรับคำว่า “สรณะ” หรือที่พึ่งนั้น มันมีความหมายที่สำคัญอยู่มาก เราควรจะเข้าใจตามสมควร. สรณะ แปลว่า ที่ระลึกถึง : ระลึกเพื่อจะเอาเป็นที่พึ่งนี้เรียกว่า สรณะ.

ทีนี้ มีคำบางคำ เช่นว่า นาคะ : พระพุทธเจ้าเป็น นาคะของโลก. นาคะนี้แปลว่าที่พึ่งเหมือนกัน มันไม่เกี่ยวกับที่ระลึกอย่างเดียวแล้ว มันเกี่ยวกับการที่จะทำการดับทุกข์ได้ พ้นจากทุกข์ แล้วเป็นที่พึ่งในข้อนี้ในแง่. สำหรับ พระธรรม พระสงฆ์ก็เหมือนกัน เป็นสิ่งที่ต้องระลึกถึง แล้วเอาเป็นที่พึ่งด้วยการทำตามอย่าง; ไม่ใช่พูดด้วยปากแล้วจะเป็นที่พึ่งได้.

มีคำที่แทนกันได้อีกบางคำ เช่นคำว่า ตาณะ เณะ. “ตาวา เณาสัพพปาณิน”. ตาณะ แปลว่าที่ต้านทาน เณะ แปลว่าที่ซ่อนเร้น นี่มันพูดเป็นอุปมา. พระพุทธเจ้าหรือพระธรรมน เป็น ตาณะ เป็น เณะ ของสัตว์ทั้งหลาย. หมายความว่าที่พึ่งอันจะเป็นตาณะที่ต้านทานศัตรู ไม่ให้มาถึงผู้รับต่อสรณะนั้น แล้วเป็น เณะ; เณะ นี้แปลว่าที่ซ่อนเร้น เหมือนกับถ้ำหรือซอกหัวที่ลึก ๆ ที่ไปซ่อนแล้วคนหาไม่พบ. พระรัตนตรัยก็เป็นที่ซ่อนเร้น ที่สัตว์จะซ่อนเร้นให้พ้นจากอำนาจของมาร คือของความทุกข์ อย่างนี้เขาพูดเป็นอุปมา รวมความก็เป็นที่พึ่งหรือเป็นสรณะด้วยเหมือนกัน.

พูดให้เข้าใจง่าย คือว่าคนเราหย่อนความสามารถ ต้องมีผู้ช่วยป้องกัน ต้านทาน และสิ่งนั้นก็คือสรวง; อันได้แก่พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งจะต้านทานไม่ให้ความทุกข์มาถึงสัตว์ได้ แล้วก็เป็นที่ยึดมั่น : หมายความว่าเมื่อสัตว์เข้าไปอยู่เสียในนั้นแล้ว ความทุกข์ก็ตามไปไม่ถึง. นี่หมายความว่าเราต้องเข้าไปอยู่ในธรรมะให้ได้จริงๆ มันจึงจะเป็นสรวงหรือที่พึ่ง เป็น *คานะ เณระ* ขึ้นมา. ถ้ามีวัตถุอยู่แต่ปาก เหมือนที่แล้วๆ มา มันก็เป็นไม่ได้.

นี่เราจะถือเอาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรวง หรือเป็น *นาคะ* หรือเป็น *คานะ* หรือเป็น *เณระ* แล้วแต่เราจะทำได้อย่างไร ไม่พูดกันแต่ปาก.

ที่นี้ ก็จะพูดต่อไปถึง **วัตถุแห่งสรวง**. วัตถุในที่นี้ไม่ใช่สิ่งของ แต่หมายถึงสิ่งหรืออารมณ์ หรืออะไรที่จะเป็นที่ตั้งแห่งจิตใจ พูดถึงวัตถุแห่งสรวงนี้แบ่งได้เป็นพวกๆ หลายพวก เพราะว่าการถือสรวงมันมีหลายชนิดนั่นเอง :-

ชนิดอย่างแรก วัตถุแห่งสรวงอันไม่เกษม อันไม่สูงสุด อันพันทุกข์ไม่ได้ : *เนติ โข สรณิ เขมิ เนติ สรณมคฺคมิ*.

วัตถุแห่งสรวงที่ไม่ใช่เป็นสรวงอันเกษม หรือสูงสุดจะไม่พันทุกข์ได้นั้นก็หมายความว่าเป็นที่พึ่งได้น้อยเกินไป เช่นถือเครื่องรางของขลังของศักดิ์สิทธิ์ ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ อย่างในบท “*พาหุ เว สรณิ ยนฺติ ปพฺพทานิ วณานิ จ*” เป็นต้นนั้น พระพุทฺธเจ้าท่านตรัสปฏิเสธไว้ว่า ไม่สูงสุด ไม่เกษม ไม่พันทุกข์ได้; มันก็เป็นที่ยึดมั่นหลอกๆ ให้อุ่นใจ ให้อบายใจได้ไปทีก่อนเท่านั้น ไม่ใช่ว่าจะไม่เป็นที่พึ่งอะไรเสียเลย. ถือเครื่องราง ถือของขลัง นั้นมันจะทำให้

สบายใจอุ่นใจไปพักหนึ่ง แต่แล้วดับทุกข์พ้นทุกข์ไม่ได้ จึงไม่ถือว่าเป็นสรณะสูงสุด หรือสรณะอันเกษม เป็นสรณะของเด็กๆ.

อย่างที่ ๒ เป็นวัตถุของสรณะอันเกษม ก็คือบทที่ว่า : โย จ พุทธญจ ธมมญจ สงฆญจ สรณํ คโต, จตุตถาริ อริยสัจจานิ สมมปฺปญฺญา ยสฺสติ, ระบุไว้ชัดอย่างนี้ ว่าผู้ใดถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ เห็นแจ้ง อริยสัจทั้ง ๔ อยู่ด้วยปัญญา นั้นเป็นทพองอันเป็นสูงสุด นั้นเป็นทพอง อันเป็นเกษม แล้วก็จะพ้นทุกข์ได้.

เอตํ โข สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ, สวดกันอยู่ทุกวัน พอถึง ก็พอจะเข้าใจได้ : นี่เป็นสรณะที่พองอันเกษม อันสูงสุด อันพ้นทุกข์ได้. ตรงกันข้ามกับพวกแรกที่ไม่เป็นที่พองอันเกษม ไม่เป็นที่พองอันสูงสุด ไม่พ้นทุกข์ได้.

อย่างที่ ๓ มันเป็นเรื่องครึ่งๆกลางๆ เป็นสรณะได้เพียงแต่ไป สวรรค์. มีบทบาลีในมหาสมยสูตร หรือสูตรบางสูตรในทีฆนิกายว่า “**เย เกจิ พุทฺธํ สรณํ คทา เสา, น เต คมิสฺสสนฺติ อปายญฺมิ; ปหาย มานุสํ เทหํ เทวคายํ ปรีปฺเรสฺสนฺติ.** — ผู้ใดถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ เขาก็ไม่ไปอบายภูมิ; ครั้น ละกายแห่งมนุษย์แล้ว จักเข้าถึงหมู่แห่งเทวดา คือเทวโลก”.

การถือสรณะอย่างนี้มีระบุชัดอยู่ว่า เพื่อเข้าถึงหมู่แห่งเทวดา คือเพื่อ ไปสวรรค์. การถือสรณะเพื่อไปสวรรค์อย่างนี้ คนที่เข้าใจธรรมะดีก็รู้ได้ทันทีว่า ยังไม่ดับทุกข์ ยังไม่พ้นทุกข์. เพราะสวรรค์มันยังไม่พ้นทุกข์ ยังเวียนว่ายอยู่แบบหนึ่งเหมือนมนุษย์เหมือนกัน; แต่แล้วก็ไม่ไปอบายภูมิ คือไม่มีความทุกข์ อย่างเลวที่เรียกว่าอบายภูมิ; มันจึงเป็นเรื่องครึ่งๆกลางๆ ไม่ใช่ใช้อย่างเลว แต่ก็

ไม่ใช่อย่างดีที่สุด. ถือสรวงเพียงเพื่อไปสวรรค์ ก็เรียกว่าต่ำลงมากกว่าอย่างที่พ้นทุกข์ได้; และก็ไม่ได้ไปกว่าพวกที่พ้นทุกข์ไม่ได้ เพราะมันยังพ้นทุกข์ไม่ได้; แต่มันก็ยังดีกว่าที่จะไปถือนั่นไม้ ภูเขา ถือผี ถือสาธ ถืออะไรอย่างอื่น.

ที่นี้ สรวงที่นอกไปจากนี้ ก็เป็นเรื่องสรวงที่เอียงไปในทางวัตถุนิยม พวกที่ไม่รู้จักเรื่องทางจิตใจ รู้จักแต่เรื่องทางวัตถุนิยม เขาก็ถือนวัตถุที่เป็นปัจจัยให้สำเร็จตามความใคร่ ตามความปรารถนานั้นว่าเป็นสรวง.

มีคนเล่าให้ฟังว่า ที่กรุงเทพฯ นั้นเอง สมัยหนึ่งในรุ่นผู้ใหญ่อายุสูงว่า มีนักธุรกิจการค้าส่งอายุพวกหนึ่ง ยังล้อพวกที่ไปวัดไปวา ว่าประเทศนี้ ให้สรวงคนก่อน ให้ศีลก่อนนี้; เมื่อพระว่า *พุทธ สรรณ คฤณามิ* พวกนั้นแอบส่งเสียงล้อว่า : *สต สรรณ คฤณามิ* ว่าถือนี่ต่างเป็นสรวง : *สต สรรณ คฤณามิ* นี่เป็นเรื่องจริง. แปลว่าแม้ในกรุงเทพฯ นั้นเอง ก็มีคนที่มีความรู้ความเข้าใจ หรือมีความต้องการอย่างนี้ ไม่ต้องการจะถือน *พุทธ สรรณ คฤณามิ, ธมม สรรณ คฤณามิ, สงฆ สรรณ คฤณามิ* เหมือนทนายทนายกา. แต่เขาถือนี่ว่า *สต สรรณ คฤณามิ* หมายความว่าเงินเป็นสรวง จะให้เงินช่วยทุกอย่างทุกประการ.

นี่ดูจากตัวอย่างนี้ก็ลองคิดดูว่า มนุษย์เรามีอิสระที่จะนึกจะคิดในการที่จะถือนี่ที่พึงให้แก่ตัว มาจนกระทั่งบัดนี้ จะทำที่พึงให้แก่ตัวตามที่ตัวต้องการ ฉะนั้นมันเหมือนกันไม่ได้ มันจะชอบอย่างเดียวกันไม่ได้ แล้วแต่จิตใจเป็นอยู่อย่างไหนมันสูงต่ำกว่ากันอยู่อย่างไร.

นี่เอามาพูดให้หมด ว่าวัตถุที่ตั้งอาศัยของสรวงนั้น มันมีอะไรบ้าง,

ที่นี้ ก็อยากจะแจกให้มันเป็นชนิดๆ ให้เข้าใจในทางธรรมะสูงยิ่งขึ้นไปอีก การถือสรณาคมน์ที่ทำๆ กันอยู่ พอที่จะแบ่งแยกออกไปได้สัก ๓ ชนิด คือ การถือสรณาคมน์ที่ไม่ถูกต้อง อย่างหนึ่ง. แล้วการถือสรณาคมน์ที่กำลังจะถูกต้อง อย่างหนึ่ง, แล้วการถือสรณาคมน์ที่ถูกต้องแล้วอย่างแท้จริง นี่อีกอย่างหนึ่ง.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคนที่นั่งอยู่ที่นี้ ถ้ามัวแต่ตรวจสอบตัวเองดูว่า กำลังมีสรณาคมน์ชนิดไหน มีสรณาคมน์อย่างที่ไม่ถูกต้อง หรือสรณาคมน์ที่กำลังจะถูกต้อง หรือสรณาคมน์ที่ถูกต้องแล้ว. นี่ก็เป็นเรื่องที่ต้องตรวจสอบตัวเอง; ไม่ควรให้คนอื่นเข้าไปถาม ถึงถามก็คงไม่บอกความจริง; ฉะนั้นอย่าถามดีกว่าในข้ออย่างนี้.

สรณาคมน์ที่ยังไม่ถูกต้อง ตามหลักของกาลามสูตร และไม่มีทางที่จะถูกต้องได้นี้ คือสรณาคมน์ของปุณณคนหนาไปด้วยกิเลส. แล้วสรณาคมน์ที่กำลังจะถูกต้อง ตามหลักของกาลามสูตร นี่คือสรณาคมน์ของปุณณชนชั้นดี : อย่างแรกเป็นสรณาคมน์ของปุณณชนชั้นแล้ว คือสรณาคมน์ที่ไม่ถูกต้อง; แล้วสรณาคมน์ที่กำลังจะถูกต้องนี้ คือสรณาคมน์ของปุณณชนชั้นดี เรียกว่ากัลยาณปุณณ หรือสัตบุรุษ. ที่นี้สรณาคมน์ที่ถูกต้องแท้จริงแล้ว ตามหลักของกาลามสูตรนี้ คือสรณาคมน์ของพระอริยเจ้า : พระอริยเจ้านับตั้งแต่ชั้นโสดาบันขึ้นไป ก็มีการถือการถึงสรณาคมน์ด้วยกันทั้งนั้น.

ที่นี้สำหรับท่านบางท่านยังไม่รู้ว่ากาลามสูตรนี้เป็นอย่างไร ก็จะต้องเอามาพูดกันอีกสักกัณเฑาะว์ในที่นี้ :

กาลามสูตร คือหลักที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ให้ทุกคนถือในการเลือกสิ่งที่จะเชื่อ มีอยู่ ๑๐ ข้อด้วยกัน ว่า : อย่าเชื่อตามๆ กันไปตามที่ผู้อื่นเขาเชื่อ

เช่นเขาว่าอะไรก็ถกกันอย่างนั้น, แล้วก็อย่าเชื่อตามที่ได้ยินได้ฟังมา ในเวลานี้
ปัจจุบันนี้. ข้อแรกนั้นอย่าเชื่อตามที่ว่าตาม ๆ กันมาแต่โบราณ. ข้อสองอย่าเชื่อที่เขา
พูดระบือลือชากระฉ่อนกันอยู่เวลานี้ ซึ่งแตกตั่นกันเป็นพัก ๆ เหมือนที่กรุงเทพ ฯ
ต้นปีมะ ฯ ต้นนั้นตั่นตั่นเป็นพัก ๆ; อย่างนี้เรียกว่า “**อติกราย**”. ถ้าเชื่อกันมาแต่
ดึกดำบรรพ์เรียกว่า **อนุสสเวน**. **หลักกาลามสูตร** คือ :-

มา อนุสสเวน — อย่าเชื่อตาม ๆ กันมา.

มา อติกราย — อย่าเชื่อเพราะได้ยินอยู่กระฉ่อน.

มา ปรมปราย — อย่าเชื่อเพราะได้ถ่ายทอดกันมาด้วยการปฏิบัติ.

มา ปฏิกสัมปทานน — อย่าเชื่อเพราะว่าถ้อยคำนี้มีอยู่ในปิฎก ในพระ-
คัมภีร์ ในพระไตรปิฎก. นี่จะยังไม่เข้าใจมากจนใช้ไหม? นี่พวกหนึ่ง.

มา ตกทุกเหตุ — อย่าเชื่อตามเหตุผลทางตรรกวิทยา.

มา นยเหตุ — อย่าเชื่อตามเหตุผลทางปรัชญา.

มา อากาปริวิตกเคน — อย่าเชื่อตามการคำนึงคำนวณไปตามเหตุผลของ
ตนเอง.

มา ทิฏฐินิฆณานกฺขนฺติยา — อย่าเชื่อเพราะข้อนี้มันทนต่อการพิสูจน์
ด้วยความเห็นของเรา.

มา ภพพฺรุตาย — อย่าเชื่อเพราะผู้พูดเป็นคนน่าเชื่อ.

มา สมโณ โน ครู—ติ — อย่าเชื่อเพราะว่าสมณะนี้เป็นครูเป็นอาจารย์
ของเรา.

ถ้าผู้ใดไม่เคยฟังก็ลองฟังดู ฟังแล้วก็อย่าตกใจ ว่าพระพุทธรเจ้าท่านได้
ตรัสหลักไว้อย่างรุนแรง และเจียบขาด โดยเฉพาะ ๒ ข้อสุดท้าย ว่า อย่าเชื่อ
เพราะคนนั้นน่าเชื่อ และอย่าเชื่อเพราะว่าสมณะนี้เป็นครูบาอาจารย์ของเรา.

ถ้าอย่างนั้นจะให้เชื่ออะไร? เชื่ออย่างไร? หมายความว่าให้เชื่อ **โดยที่ไม่ต้องให้เหตุผลคำนวณ** แล้วไม่ต้องเชื่อตามใคร : แต่ให้เชื่อ **จากความรู้สึกในใจของเราเอง**.

ถ้าใครบอกว่า พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง! ควรจะเป็นที่พึ่ง! อย่างนี้เราต้องรอจนรู้จักพระพุทธเจ้าว่าเป็นอย่างไร. ถ้าเห็นว่าเป็นที่พึ่งได้จริง เราจึงจะเชื่อ.

มันเป็นการยากที่จะรู้จักพระพุทธเจ้า เราต้องสืบสวนดูต่อไปว่าพระพุทธเจ้าท่านพูดอย่างไร ท่านทำอะไร ท่านสอนอย่างไร.

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า กิเลสเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ : ถ้าเราไม่รู้จักกิเลส เราก็ไม่อาจจะเชื่อได้. **ต่อเมื่อเรารู้จักกิเลส ซึ่งมันรบกวนอยู่ในจิตใจเราแล้วเป็นทุกข์จริง เราก็เชื่อด้วยคำของพระพุทธเจ้าได้** โดยไม่ต้องมีเหตุผลว่า เพราะพระพุทธเจ้าเป็นครูของเรา.

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้บໍดทิ้งออกไปก่อนเสมอ : แม้แต่ภาคพูดก็อย่าเพอเชื่อ. **ต่อเมื่อใดที่ความรู้สึกถูกต้อง เกิดขึ้นมาโดยเหนือเหตุผล โดยไม่ต้องอาศัยเหตุผลจึงเชื่อ ;** พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่างไรแล้ว เราจะต้องแจ่มแจ้งในข้อนั้นด้วยจิตใจ แล้วจึงเชื่อตัวเราเอง; อย่างนี้เรียกว่าเชื่อตามหลักของกาลามสูตร.

เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นของยากที่คนธรรมดาสามัญจะทำได้ทันที หรือจะเข้าใจได้ทันที : เขาจะต้องอาศัยความเชื่อไปก่อน. การเชื่อไปก่อนนี้ มันยังไม่ถูกต้องตามหลักของกาลามสูตร. แต่ก็จำเป็นที่จะต้องทำต่อไปจนถึงขนาดที่ว่า

มันเห็นแจ้งโดยไม่ต้องเชื่อผู้อื่น. แม้ครั้งแรกเราจะรับมาจากผู้อื่น ขอเชื่อไปทีละก่อน แต่แล้วก็เอามาทำจนเป็นความเห็นแจ้ง แล้วเชื่อตัวเราเอง.

มันก็มีส่วนที่จะต้องระมัดระวัง : จะไม่เชื่ออะไรเสียเลย ถึงกับไม่เอามาทดลอง หรือไม่เอามาพิสูจน์เสียเลยก็ได้. ขึ้นทำอย่างนั้นเราก็ไม่มีทางที่จะได้รับประโยชน์อะไร จากคำสอนของพระพุทธเจ้า. ขอแต่ว่าอย่าเชื่อหมดทันที ด้วยเหตุสักว่าได้ฟังเท่านั้น : **แต่เมื่อเข้าใจเห็นแจ้งเห็นจริงแล้วจึงเชื่อ** จึงปลงความเชื่อลงไปทั้งหมดทั้งสน. ครั้งแรกนั้นเป็นแต่เพียงฟังด้วยหู ๆ หนึ่ง เอามาทดลองอย่างนี้ก็ได้ และก็ต้องระมัดระวังอย่างยิ่งในการทดลอง.

มันเหมือนกับว่าเขาเอายามาให้กิน ให้ลองกิน ยาสมัยใหม่นี้ ก่อนนี้มันไม่มี ยาสมัยใหม่มันก็มีขึ้นมา. พวกฝรั่งเอามาให้คนไทยซึ่งไม่รู้จัก มันก็ต้องเป็นเรื่องลองกินดูบ้างเท่านั้น **ไม่เชื่อกันที ว่ามันจะดีวิเศษอย่างนั้น.** แต่เมื่อลองกินเข้าไปดู แล้วมันมีผลจริง ฉะนั้นจึงเชื่อ ก็เชื่อกันตอนนั้น.

อย่างสมัยเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้. ชาวบ้านไม่กล้ากินยาควินิน มันน่ากลัว กินเข้าไปแล้วมันร้อนชุ่มช้ำ แล้วก็ส่วนมากไม่กล้ากินกันอยู่นาน. นี่จะเอากันอย่างไร ถ้าไม่ยอมทดลอง มันก็ไม่มีทางที่จะรู้ว่า สิ่งนี้มันมีประโยชน์หรือไม่; ฉะนั้นมันต้อง **เขื่อยากเอามาลอง** แล้วทำตามที่เขาแนะนำ กินแล้วใช้มันหายก็เชื่อได้ที่หลัง.

ธรรมะก็เหมือนกัน มันเป็นของใหม่ ไม่เคยมีแก่เรา เราได้ยินได้ฟังมาอย่างไร ก็จึง **ทำเหมือนกับที่เราจะทดลองกินยาควินินเป็นครั้งแรก** มันก็จะปลอดภัย แล้วก็จะไม่เมื่อย แล้วมันก็เป็น **ความเชื่อที่กำลังจะถูกต้อง** และในที่สุด

ก็เป็นความเชื่อที่ถูกต้อง. ถ้างมยจิตใจมันเฉไปในทางอื่น : เฉไปในทางมย
จะเข้าร่องเข้ารอยของพุทธศาสนายาก.

ฉะนั้น ต้องไม่เป็นคนงมยไว่ก่อน แต่แล้วก็ได้หมายความว่าจะไม่
ทดลองอะไร. มันต้องทดลองปฏิบัติ อย่างน้อยก็ต้องมาคตินึกศึกษา แล้วก็ทำดู
อย่าเชื่อเหตุผลด้วยปากพูด หรือเชื่อเหตุผลด้วยการที่คนอื่นเขาว่าดี เขาเล่าลือกัน
เขารับรองกันว่าดี. น้อยาเพื่อเชื่อกันที่ แต่เอามาลองพิสูจน์ดู.

แต่ก็มีเรื่องมากเรื่องที่เดียว ที่เห็นได้ชัดเลยว่า มันเป็นเรื่องมย ไม่
ต้องลองก็ได้; ส่วนที่มีเหตุผลน่าลอง ก็ลอง แต่ยังไม่เชื่อ หลังจากนั้นจึงจะเชื่อ.
ถ้าทำอย่างนี้ ได้ชื่อว่าเป็น **ผู้ปฏิบัติถูกต้องตามพระบาลีกาลามสูตร** ที่พระพุทธเจ้า
ท่านตรัสไว้.

ที่นี้ จะดูสรณาคมน์โดยวิธีอื่นต่อไปอีก คือดูกันว่า **บริสุทธหรือไม่**
บริสุทธ. การประพฤติธรรม หรือ **การถือสรณาคมน์** มีทั้งอย่างบริสุทธ และอย่าง
ไม่บริสุทธ.

การถือสรณาคมน์ที่ไม่บริสุทธนั้นมิได้ แม้ว่าศูนย์กลางใจจริง ปักใจมันจริง
แต่มันไม่บริสุทธ เพราะเหตุว่าถูกกิเลสตัณหาครอบงำ. กิเลสตัณหาครอบงำ
ทำให้ถือสรณาคมน์ อย่างนั้นมันก็แปลกใช่ไหม? พังดูแล้วคล้ายกับว่ามันขัดกันอยู่
ในตัว เป็นไปไม่ได้ แต่แล้วมันเป็นไปได้ : บางคนตั้งใจถือสรณาคมน์ ถือธรรม
ถือศาสนาจริงๆ จังๆ แต่เพื่อให้รวย เพื่อให้สวย เพื่อให้ตายแล้วไปเกิดเป็นคนรวย
ตายแล้วเป็นคนสวย ตายแล้วไปสวรรค์ นี่อย่างนี้เขาเรียกว่า **การถือสรณาคมน์**
ที่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ : การถืออย่างนี้เป็นสีลัพพตปรามาส เรียกว่าเป็นกิเลส

เป็นอนุสัย : ถือศาสนาเพื่อให้ได้ส่วยได้ร่วยตามความต้องการของกิเลส อย่างนี้ท่านเรียกว่าการปฏิบัตินั้น ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำ ทำให้แปดเปื้อน.

แม้ที่สุดแต่จะปฏิบัติเพื่อว่า **กูจะได้เป็นพระอรหันต์อย่างนี้** **มันก็อยู่ในพวงนี้** : เป็นการปฏิบัติที่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ มันอยากเป็นพระอรหันต์ ไม่ใช่อยากจะพ้นทุกข์. มันอยากเป็นพระอรหันต์ เพราะเห่อตามๆ กันไปว่าเป็นพระอรหันต์แล้วมันดีมันวิเศษ แล้วไปปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อเป็นพระอรหันต์; อย่างนี้มันบ้าทุกราย : ที่เรียกว่า *บ้าวิปัสสนา บ้าอานาปานสติ*. ความเป็นพระอรหันต์ของเขา ก็คือวิเศษอย่างนั้น วิเศษอย่างนี้ เหาะเหินได้อะไรได้ นั่นคือ *ความเป็นพระอรหันต์ของคนพวงนั้น* แม้ว่าจะตั้งใจปฏิบัติจริง มันก็เป็นการปฏิบัติที่ไม่บริสุทธิ์ ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำ ทำให้สกปรก.

สำหรับ **สรวณาคมนที่สะอาดบริสุทธิ์** ไม่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ มันก็ตรงกันข้าม คือมีการถือนศาสนา ถือนธรรมะ ถือนสรวณะ เพื่อจะดับความทุกข์ *โดยตรง* : ความทุกข์ที่มีอยู่ในอกในใจ ที่เหมือนกับว่าตกนรกทั้งเป็น นี่มันเป็นความทุกข์! เราต้องการจะดับเสีย เราจึงถือสรวณาคมน เพื่อความดับเย็นเป็นนิพพาน. ถ้าทำอย่างนี้ เรียกว่าไม่ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำ เป็นของสะอาด : *ตรงต่ออุดมคติ*.

แม้ที่สุดแต่ว่า มีศรัทธา มีปสาทะ ความเลื่อมใสในเบื้องต้น ถือสรวณาคมนเพราะความเลื่อมใสโดยบริสุทธิ์ใจ อย่างนี้ก็ยังมี เรียกว่ายังบริสุทธิ์อยู่. แต่ถ้ากิเลสตัณหาเป็นพิษ มันแทรกเข้ามาละก็ ไม่บริสุทธิ์ : มันทำเพื่อตัวกู-ของกู *มันไม่ได้ทำเพื่อจะล้างเสียซึ่งตัวกู — ของกู*. กิเลสที่เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว มีความโลภ ความโกรธ ความหลงนั้นแหละ ถ้าเข้ามาจะต้องเข้าที่ไหน ตรงนั้นจะสกปรกทันที.

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสรณาคมน์

๑๗

จะเน้นถ้าจะรักษาศีลหรือปฏิบัติธรรม เพื่อให้ตัวกู่มั่นรวยตัวกู่มั่นเก่งอะไรทำนองนี้แล้ว มันก็เรียกว่าเป็นสรณาคมน์ หรือเป็นการปฏิบัติธรรมที่ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำเสียแล้ว ไม่บริสุทธ์. บริสุทธ์ หรือไม่บริสุทธ์ มีอยู่เป็น ๒ ชนิด.

ขอให้ทุกท่านช่วยจำคำ ๒ คำนี้ไว้ให้ติดด้วย เพราะเป็น **หลักที่สำคัญที่สุด** แล้วก็เคยเมยกกันที่ **สุด** ว่าการกระทำที่ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำนั้นมันไม่บริสุทธ์ ; ต้องเป็นการกระทำที่ไม่ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำ จึงจะบริสุทธ์.

มันไม่เฉพาะแต่เรื่องสรณาคมน์ เรื่องอื่น ๆ ก็เหมือนกันทุกเรื่อง ทำความดีเพราะกิเลสตัณหาจึงไป อย่างนั้นมันใช้ไม่ได้ มันต้อง **ทำความดีเพื่อความดี.**

ตัวอย่าง เราจะให้ท่าน : ถ้าให้ท่านเพื่อประโยชน์แก่ตัวเรา นี่ก็เรียกว่าไม่บริสุทธ์ ; มันเป็นทานเหมือนกัน มันมีผลเหมือนกัน แต่มันไม่บริสุทธ์. เราให้ท่านออกไปเพื่อให้ตัวเราวยยิ่งขึ้น อย่างนี้ลองคิดดูซิว่ามันจะให้ท่านอย่างไร ? ให้ท่านออกไปเพื่อจะเอาสวรรค์วิมาน เอากำไรหลายร้อยหลายพันหลายหมื่นเท่า มันก็เป็นทานที่ไม่บริสุทธ์. ถ้าให้ท่านเพื่อช่วยเหลือจริงๆ ให้ตัวเราหมดความเห็นแก่ตัวนั้นแหละจึงจะบริสุทธ์. **เราไม่ต้องการเอาอะไร นอกจากความไม่มีกิเลส !** อย่างนี้กิเลสก็ไม่มาหลุมคล้ำได้. ที่นี้ถ้าให้ท่านเพื่อจะไปเกิดเป็นนางฟ้าเป็นเทพบุตร เป็นอะไรนั้น มันก็ถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำ ไม่บริสุทธ์ไปแล้ว ตั้งแต่ต้นมือทีเดียว.

นี้ขอให้จำไว้ว่า **ทุกอย่างที่เป็นการปฏิบัติธรรม มีทางที่จะถูกกิเลสตัณหาหลุมคล้ำ** ก็ได้ ไม่ถูกก็ได้. รักษาศีลก็เหมือนกันนั้นแหละ : มันรักษาศีลเอาผลเป็นวัตถุ อย่างนี้เรียกว่าสกปรกไม่สะอาด. ทำสมาธิทำวิปัสณาภิเหมือนกัน : ถ้าเอาผลเป็นของกิเลสแล้ว มันก็ไม่สะอาด เป็นของสกปรก เรียกว่าถูกกิเลสตัณหา

ลูปคลำ แล้วก็เป็นบ้าย่างทว่า; ฉะนั้นการถือสรณะนั้น ที่สะอาดบริสุทธิ์ก็มี
ที่ไม่สะอาดไม่บริสุทธิ์ก็มี.

ที่นี้เราจะลองมาแบ่งแยกดู โดยใช้ภาษาที่ใช้พูดกันนี้เป็นหลัก :-

สรณะในภาษาคน มันก็อย่างหนึ่ง;

สรณะในภาษาธรรม มันก็อีกอย่างหนึ่ง :

เรียกว่า **มีสรณะทั้งในภาษาคน และในภาษาธรรม.**

สรณะในภาษาคน เขาหมายถึง **สิ่งที่จะช่วยตัวเขาได้.** แล้วคนตาม
ธรรมดาที่ไม่รู้อะไรมากไปกว่าเรื่องวัตถุ เรื่องทางเนื้อทางหนัง; ฉะนั้นเขาก็มีเงิน
นั่นแหละเป็นสรณะ ภูเขาเงินเป็นสรณะ หรือว่ามีเจ้านายเป็นสรณะ มีคอร์ปชั่น
เป็นสรณะ มีสังกัดศีลพิธีผัวสาวเทวดาศักดิ์สิทธิ์อะไรเป็นสรณะ กระทั่ง **หลอกตัวเอง**
ให้ยึดมั่นถือมั่น นั่นก็เป็นสรณะ. นี่สรณะในภาษาคนเป็นอย่างนี้.

สรณะในภาษาธรรม ของคนที่รู้ธรรม เหมือนที่พระพุทธเจ้าท่าน
ตรัสไว้. สรณะในภาษาธรรมนั้น ก็ได้แก่ **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์**; ได้แก่
บุญกุศลที่บริสุทธิ์สะอาด; ได้แก่ **ความดีที่ทำไว้**; ได้แก่ **ความละอายบาป กลัว**
บาป; นี่เป็นสรณะในภาษาธรรม.

ในที่สุดก็มาถึง **สรณะที่ประหลาดที่สุด** คือ **ตัวเอง.** ตัวเองเป็นสรณะ
ที่แท้จริง เป็นสรณะที่พระพุทธเจ้าท่านแนะนำ : ท่านแนะนำเสียเป็นคั้งเป็นแควว่า
ให้ถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ตอนนั้นพูดอย่างไม่ลึกซึ้ง พูด
อย่างธรรมดาสามัญ; พอมาถึงชนิดลึกซึ้ง ท่านว่า **จงมีตัวเองเป็นที่พึ่งเป็นสรณะแก่**
ตัวเอง. หมายความว่าเราจะต้องทำตัวเองให้เป็นที่พักพิงแก่ตัวเอง.

จะทำตัวเองให้เป็นที่พึ่งแก่ตัวเองได้

ก็ต้องทำให้ตัวเองมีพระพุท

พระธรรม พระสงฆ์ : ทำตัวเองนั้นแหละให้มีพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในตัวเอง แล้วตัวเองก็จะเป็นที่พึ่งแก่ตัวเองได้; นี่คือ **ความหมายชั้นสูงสุด**.

ถ้าอธิบายอย่างง่าย ๆ ก็ว่า ใครจะมาช่วยเราได้ เพราะพระเจ้าก็มาช่วย เราไม่ได้ เราต้องช่วยตัวเอง ผลมันจึงจะเกิดขึ้นแก่ตัวเราเอง. แต่แล้วการที่ **ให้ตัวเองเป็นที่พึ่งแก่ตัวเองนี้ ก็ยังต้องอาศัยธรรมะ** อยู่ดี; อาศัยธรรมะก็ต้องอาศัยพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ให้ครบตามเรื่องราว.

ภาษาคน หรือภาษาชาวบ้านธรรมดาสามัญ : เอาเงินเป็นสรณะ เอาเจ้านายเป็นสรณะ เอาคอร์ปชั่นเป็นสรณะ เอาผีสงเทวดาศักดิ์สิทธิ์เป็นสรณะ เอาความงี่ความมงาย หลอกตัวเองยึดมั่นถือมั่นอะไร อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสรณะ. นี่ย่ำเอามาปนกับสรณะในภาษาธรรม ซึ่งมี พระพุท พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ มีบุญกุศลที่ได้ทำไว้แล้วเป็นสรณะ มีความดีเป็นสรณะ; มีความ **กลัวบาปและความละอายบาป** เป็นสรณะ.

สองคำสุดท้าย นี้ขอให้สังเกตให้มาก ขอให้สนใจให้ดีสักหน่อย : **หิริ โอตตปปะ ความละอายบาปความกลัวบาปนั้นแหละเป็นสรณะ** : **ถ้าไม่มีอันนี้แล้วไม่มีอะไรมาเป็นสรณะให้เราได้** คือเราไม่ละอายบาปไม่กลัวบาป แล้วยังทำบาปอยู่เรื่อย แล้วไม่มีอะไรมาเป็นสรณะให้ได้. **มันต้องเอา หิริ และโอตตปปะ เป็นสรณะพื้นฐาน แล้วพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ก็จะหลั่งไหลเข้ามาเอง.** ผู้ใดมีหิริโอตตปปะ กลัวบาปเกลียดบาป, ความดีบุญกุศลต่างๆ ก็จะหลั่งไหลเข้ามาเอง ฉะนั้นอย่าจะซีระบู่ไปยั้งสิ่งที่เรียกว่า หิริ และ โอตตปปะ นั้นแหละ : **ความละอายบาป อภัยน้ำค้ำต่อบาป; ความกลัวบาป อย่าทำเล่นกับบาป; ถ้ามี ๒ อย่างนี้ละก็ จะมีสรณะอันสูงสุด** คือ ตนเองจะเป็นที่พึ่งแก่ตนเองได้.

ที่นี้ ขอต้อไปท่อยากจะพูด เพื่อประกอบความรู้ความเข้าใจ ในการ ถือสรณะ ให้มันจริงจรงมากขึ้น ก็จะต้องถึง **มูลเหตุที่ทำให้คนเรารู้สรณะ**. มูลเหตุ ที่ทำให้คนเรารู้สรณะนี้ มันก็มีมากอีกตามเคย เพราะว่าการถือสรณะมันมีมาก อย่างมากชนิด มูลเหตุของมันก็ต้องมากอย่างมากขึ้นไปด้วยกัน.

อันแรกที่สุด **การถือสรณะนี้ มันมาจากความกลัว** : ความกลัวนั้นแหละ เป็นเหตุให้เรารู้สรณะ ลองไม่มีอะไรที่เป็นเหตุให้เรากลัว เราก็ไม่รู้สรณะเท่านั้น ไม่ถืออะไรเป็นสรณะสักอย่างเดียว : เรากลัวอดตาย เราก็ถือนเงินเป็นสรณะ; เรากลัวชาวบ้านข่มเหง เราก็เอากฎหมายเอาเจ้านายเป็นสรณะ มันก็ไปกันเรื่อยไป เพราะอำนาจของความกลัว กระทั่งกลัวกิเลส กลัวความทุกข์กลัวอบาย เราก็หันมา หาศาสนาเป็นสรณะ : นี่ความกลัวก็เป็นเหตุให้มีสรณะ.

ความมกมาย ก็เป็นเหตุให้รู้สรณะได้เหมือนกัน. ความมกมายนี้ กลัว ก็มีไม่กลัวก็มี : ถ้าเรามกมายไม่รู้อะไร เราก็ซึ้งกลัวแล้วกลัวตามๆ กันไป ก็ไปรู้สรณะ. เอาละว่า แม้ไม่กลัว แต่งมกมายอย่างนี้ มันก็ถือน้อยๆ ตามๆ กันไป ก็เป็น **สรณะมกมาย**; มีความมกมายเป็นเหตุให้รู้สรณะ ไม่เข้าใจเหตุผล อะไรหมด นอกจากความมกมายเห่อๆ ตามๆ กันไป. เพราะว่าการทำตามกันไปใน มันเป็นสัญชาตญาณ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน มันก็ยังทำอะไรตามๆ กันไปโดยไม่ต้องมี เหตุผลอะไร. โรคชอบเอาอย่างนี้มันเป็นสัญชาตญาณทั้งนั้น สัตว์ก็ทำเป็น คนก็ ทำเป็น ดูว้าวควายมันเอาอย่างกัน เวลาเดินก็เดินตามกัน ทำอะไรก็ทำด้วยกัน อย่างนี้เป็นเรื่อง **ความมกมายชนิดอัตโนมัติ!**

ที่นี้มาถึงการเอาอย่างโรคเอาอย่างลัทธิเอาอย่าง **สัญชาตญาณแห่งการเอา อย่าง** มันก็เป็นเหตุให้มีสรณะ หรือมีการถือนสรณะ

สรุปความของ **การถือสัจจะประเภทแรก** เรียกว่าอย่างต่ำที่สุด มาจากความกลัว มาจากความมั่งมาย มาจากลัทธิเอาอย่าง ซึ่งทำให้เกิดการถือสัจจะ หรือพยายามจะถือสัจจะ.

ประเภทที่ ๒ เป็นการถือสัจจะด้วยอำนาจของเหตุผล ด้วยอำนาจของการศึกษา ด้วยอำนาจของการบวชการเรียน : บางคนก็มีเหตุผลอื่น ๆ อีกที่ทำให้เขารู้สึกว่าเราจะต้องถือสัจจะ. เหตุผลนี้มีได้ต่าง ๆ กัน แล้วก็มาจากการศึกษารู้อะไรมากเข้า รูนั่นรูนี้นักเข้า มันก็มีเหตุผลสำหรับที่จะตัดสินใจลงไปว่าเราจะทำอะไรเราจะทำอย่างไร, เพื่อเป็นความปลอดภัยของเรา.

ถ้ามาบวชมาเรียน บวชชี บวชพระ บวชเณร ในศาสนา^{นี้} มันก็หนีไม่พ้น เพราะการบวชการเรียนนั้น มันทำให้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าสัจจะ แล้วมันก็ต้องถือสัจจะมาตั้งแต่ก่อนบวชด้วยซ้ำไป เพราะมีวินัยบัญญัติไว้ให้คนรับนับถือสัจจะ^{นี้} แล้วจึงจะรับเข้ามาเป็นนักบวช เป็นเณรก็ตาม เป็นพระก็ตาม; ฉะนั้นสัจจะประเภทที่ ๒ ^{นี้} มาจากเหตุผล มาจากการศึกษา มาจากการบวชการเรียน.

ประเภทที่ ๓ มาจากการเห็นแจ้งโดยประจักษ์ เห็นแจ้งในใจ ชีมีซาบในใจ จนพอใจ จนปลาบปลื้มในธรรมะนั้น **มีธรรมบิบัติ มีธรรมปราโมทย์ เป็นเครื่องหลักค้ำให้รับนับถือสัจจะนั้น**; ^{นี้} เป็นของพระอริยเจ้าแล้ว. อย่าง^{นี้} เรียกว่า “ถึง” ดีกว่า : ถึงสัจจะนั้น. ถ้ายังถือ ๆ กันอยู่ มันก็เป็นเหตุผลหลาย ๆ ^{ชั้น} อย่างที่กล่าวมาแล้ว พอถึงอันสุดท้ายมันเห็นแจ้งชีมีซาบในธรรมนั้น แล้วก็ถึงสัจจะ ^{นั้น} แล้ว.

มาถึงตอนนี้ก็อยากจะขอร้อง **ให้ทำสังคายนาตัวเอง** อีกครั้งหนึ่ง คือสังคายนาการถือสัจจะของตัวเองด้วยกันทุกคนว่า เราถือสัจจะเพราะ **กลัว** เพราะ

งมงาย หรือเพราะ เหาอย่าง หรือว่าเราถือสรัทธาเพราะว่า **มีเหตุผล** ที่ถูกต้อง เพราะการศึกษา **เล่าเรียนเพียงพอ** หรือว่าเราถือสรัทธาเพราะว่าเรา **ได้เห็นคุณของ พระธรรมแล้ว** โดยประจักษ์ : มันมีอยู่เป็นชั้น ๆ อย่างนี้. ที่นี้ สิ่งที่ยากจะพูดต่อไป ก็คือว่า :-

ความมุ่งหมาย หรือ ผลที่มุ่งหมายของการถือสรัทธา. ที่จริงทุกคนก็พอจะ มองเห็น แต่ว่ามันอาจจะไม่ชัด หรือไม่หมดจดสิ้นเชิง จึงอยากจะประมวล เอามาให้ เป็นเครื่องศึกษาพิจารณา กันเสียด้วย แล้วก็จะพูดไป ในรูปของ **การอุปมา** มากกว่า ว่า **ถือสรัทธาค้นเพื่ออะไรกัน ?**

ที่เป็นไปอย่างถูกต้องเป็นสมาธิปฏิบัติ **เราเริ่มถือสรัทธาค้นนี้ เพื่อลงราก ตัวเอง** เพื่อฝังรกรากตัวเองลงไป ในพระศาสนา.

ก่อนนี้เราเป็น **คนต่างประเทศต่อศาสนา** ไม่คุ้นเคยกัน ไม่อะไรกัน เดียวนี้ เราเข้ามาสู่ศาสนา แล้วเราก็คงอยากจะให้มันมั่นคงลงรกราก เราก็เริ่มมีการถือสรัทธา จะโดยพิธีต้องก็ตาม หรือจริงก็ตาม มันก็ค่อย ๆ มีขึ้นตามลำดับ; เช่น เราจะ รับเด็ก ๆ มาเป็นพุทธมามกะ ให้ถือสรัทธา : พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นี้ ก็เป็นการเริ่มลงรกรากให้แก่เด็ก ๆ ในพระศาสนา นี้เรียกว่า **โคธพิธี**.

ที่นี้ถ้าว่า เราเริ่มเห็นความมีประโยชน์ ความประเสริฐสูงสุดของ พระธรรม แล้วเราก็มุ่งพอใจถือสรัทธา; นี้ก็เรียกว่าเป็นการลงรกรากในขั้นต้น เหมือนกัน : ให้ศรัทธาหรือจิตใจมันฝังแน่น ในการที่จะมีสรัทธา, **โดยไม่เกี่ยวข้องกับพิธี**.

นี้เปรียบเหมือนการลงรกรากให้แก่ตัวเอง ให้แน่นแฟ้นมันคงลงไป ในพระศาสนา เพื่อความปลอดภัยถึงที่สุด; ฉะนั้นขอให้กระทำให้สุดความสามารถ

เพื่อให้ได้ผลอย่างนั้น. อาตมาขอรับรองว่า ทุก ๆ ท่านจะได้พยายามกระทำการถือสธนะให้เป็นไปเพื่อผลอย่างนั้น เป็นการลงรกรากให้แก่ตัวเองอย่างมั่นคงในพระศาสนา.

หากจะเปรียบอีกข้อหนึ่ง ก็อยากจะเปรียบว่า เหมือน *การหว่านเมล็ดพืชลงไป* ในดิน : เราเอาข้าวเปลือก เมล็ดพืชอะไรก็ตามหว่านลงไป在地เป็นครั้งแรก นี่เป็นจุดตั้งต้นของการที่จะมีดอกมีผล. เราต้องปลูกเมล็ดพืชลงไป在地ก่อน แล้วมันก็มีการรตนำพรวนดินอยู่เรื่อยไป แล้วคอยดูแลรักษากำจัดวัชพืชป้องกันอันตรายรอบด้านและตลอดเวลา.

นี่จึงถือสธนะให้มีผลอย่างนั้น มุ่งหมายให้มีผลอย่างนั้น ว่าจิตใจของเรา *จงเจริญงอกงามไปตามทางของพระศาสนา* ตามลำดับ ๆ จนกว่าจะถึงระดับสูงสุด. เราต้องหว่านพืชลงไปด้วยการรับถือสธนะนี้ จะโดยพิธีรีตองก็ตาม จะโดยที่มึความรูสึกแท้จริงในใจก็ตาม.

ในขั้นแรกนั้น มันจะเป็นเหมือนการเพาะหว่านเมล็ดพืชเท่านั้น แต่แล้วมันไม่หยุดอยู่เพียงเท่านั้น เพราะสิ่งที่เรียกว่าสธณาคมนั้น จะยืดหยุ่นอยู่ตลอดเวลาเรื่อยไป ๆ จนแตกหน่อออกไป ออกกิ่ง ออกก้าน ออกดอก ออกผล เป็นระยะสุดท้าย.

เราจึงถือสธณาคมนั้นเพื่อการออกดอกออกผล ตามหลักเกณฑ์ในทางธรรมะนี้. การบรรลุมรรคผลนี้ เรียกว่าออกดอกออกผล.

อันท้ายสุดนี้ก็คือว่า **การอยู่เป็นสุข** มีความอยู่เป็นสุข เพราะสธนะนั่นเอง มันก็จบกันเท่านั้นแหละ : เราอยู่เป็นสุขโดยเฉพาะในทางจิตนี้ ส่วนเรื่องทางร่างกายนั้นมันตามมาเอง. ขอให้ทำในเรื่องทางจิตให้ถูกต้องให้เป็นหลักอยู่ แล้วเรื่องทางกายมันก็จะถูกต้องเอง ที่นี้เราก็ตูเป็นสุขเพราะการถือสธนะนั้น เพราะจิตมีสธนะถูกต้อง.

ทำไมจึงเป็นสุข? เพราะว่าเป็นการคุมครองของธรรมชาติ. ความสุขนั้น
มันอยู่ที่การคุมครองของธรรมชาติ : **อะไรที่เป็นอันตรายแก่จิตใจแล้ว ธรรมชาติคุมครอง**
ไว้ไม่ให้เข้ามาและต้องจิตใจได้ : กิเลสก็ดี ความทุกข์ก็ดี มันเข้ามาถูกต้องจิตใจ
ไม่ได้.

นี่แหละคือการพูดอย่างอุปมา : จิตใจมันเปลี่ยนไปอยู่ในสภาพอันเสียแล้ว
เพราะอำนาจของธรรมชาติ. ก็มีความเป็นอยู่ที่สงบเย็น **มีความเป็นอยู่ที่สงบเย็น**
ตามแบบของธรรมชาติ ไม่ใช่เย็นใส่น้ำแข็ง หรือว่าเย็นตามทางวัตถุ; **เย็นเพราะว่า**
ไม่มีความร้อนของกิเลส อย่างนี้เป็นความหมายของคำว่านิพพาน.

นี่ขอเวลาสักนิดหน่อยพูดสำหรับบางคนที่ยังไม่ทราบ บางคนก็ทราบ
แล้ว : คำว่า **“นิพพาน ๆ ๆ”** นั้นแปลว่าเย็น. อย่าไปเข้าใจเหมือนกับบางพวก
ถือว่า นิพพานเป็นเมือง เป็นนคร เต็มไปด้วยของสารพัดนึก ไปที่นั่นแล้วจะได้
ของอะไรตามใจทุกอย่าง นั่นเป็นการโฆษณาชวนเชื่อที่แรก ให้คนสนใจพระ-
นิพพาน.

คำว่านิพพานที่แท้จริง ตามตัวหนังสือแปลว่า เย็น แปลว่า หยุด :
แปลว่าเย็น ไม่มีอะไรที่เป็นความร้อน **โลภะ** เป็นของร้อน **โทสะ** เป็นของร้อน
โมหะ เป็นของร้อน ในนิพพานไม่มี; ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
ที่ยึดมั่นว่าเป็นของกู เป็นของร้อน ในนิพพานไม่มี; เพราะฉะนั้น จึงเย็น.

คำว่านิพพาน คือคำว่า “เย็น มาแต่ตั้งแต่เดิม แต่โบราณกาล แต่ดึก
ดำบรรพ์โน้น แล้วเขาก็เอามาใช้เป็นคำในศาสนา : หมายถึงการดับกิเลสได้
สิ้นเชิงเป็นนิพพาน. ของเดิมเป็นภาษาชาวบ้านแปลว่าเย็น. เย็นอย่างไรที่เรียก
ว่าเย็น คือหมดพิษร้อน.

ถ่านไฟแดงๆ เย็นลง ก็เรียกว่า ถ่านไฟนิพพาน ; อาหารในหม้อในจานร้อนๆ เย็นลง ก็เรียกว่า อาหารนิพพาน ; สัตว์เดรัจฉานไม่มีพิษไม่มีอันตรายอีกต่อไป ก็เรียกว่า สัตว์เดรัจฉานตัวนั้นนิพพาน คือเย็นแล้ว. ที่นั่นคนมีจิตใจเย็น เพราะได้อะไรตามปรารถนา ก็เย็นชั่วคราว ก็ยังเรียกว่า นิพพานชั่วคราว ; หรือว่าคนทำสมาธิ บังคับใจให้เย็นได้ ก็เรียกว่า นิพพานชั่วคราว. ที่นั่นคนที่ทำกิเลสให้หมดไป ไม่มีส่วนเหลือ ก็เย็นจริง เย็นถึงที่สุด ไม่ใช่ชั่วคราว. อย่างไรก็ตาม คำว่านิพพานก็แปลว่า “เย็น” อยู่นั่นเอง.

เดี๋ยวนี้เรา มีสภาวะที่ถึงแล้ว ไม่ใช่เพียงแค่ถือๆ อะไรอยู่ : ถึงแล้วอย่างเต็มที่ ใจก็เย็นเพราะอำนาจของสภาวะนั้น คือพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้นก็มีความเป็นอยู่ที่สงบเย็น ตามภาษาธรรมในความหมายทางภาษาธรรม ไม่ใช่ภาษาชาวบ้าน. ภาษาชาวบ้านเย็น ก็ทำงานนิดเดียว เหนื่อยน้ำแข็งใส่หรือเอาอะไรใส่มันก็เย็น ; แต่ภาษาธรรมมันต้อง เอาของร้อนออก แล้วมันก็ เย็นจริง หรือ เย็นกว่า.

เราถือว่า นั่นแหละ คือการได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ : การได้อย่างนี้คือการได้ที่ดี และดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้. แปลว่าสิ่งที่มีค่าที่ประเสริฐที่สุดเท่าที่มนุษย์จะรู้จักได้ หรือมีได้ ถึงได้ มันไม่มีอะไรสูงกว่านี้ คือ ความเป็นอยู่ด้วยจิตที่ไม่มีความร้อนอีกต่อไป.

ถ้าเราไม่มีสิ่งนี้ อะไรๆ ก็จะเป็นของร้อนไปหมด : ถ้าเราไม่มีสภาวะนี้คุ้มกัน คือไม่มีธรรมะที่ถูกต้องคุ้มกันแล้ว อะไรๆ ก็จะเป็นของร้อนไปหมด ลูกเมียก็จะเป็นของร้อน เงินทองก็จะเป็นของร้อน เกียรติยศชื่อเสียงก็จะเป็นของร้อน ยิ่งได้มากเท่าไร ยิ่งร้อนมากเท่านั้น.

แต่ถ้ามีธรรมะ มีสภาวะนี้แล้ว อะไรก็เย็นไปหมด : แม้แต่ไฟก็เย็น ; จึงเรียกว่าได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้. พุทฺธเป็นอุปมาสูงสุดในอันดับสุดท้ายว่า

นี่แหละคือ **ความมีชีวิตนิรันดร : ไม่มีตัวกู-ของกู** ที่จะเกิดแก่เจ็บตายอีกต่อไป : มีธรรมะนั้นคงอยู่เป็นของนิรันดร มีความเย็นเป็นของนิรันดร.

ถ้าจะมีตัวกู ก็ไปมีกันที่ธรรมะ ที่อยู่นิรันดร. อย่ามีที่ร่างกาย ซึ่ง
เดี๋ยวก็แตกทำลาย; หรือว่าอยู่ที่จิตใจ เดียวกลับกลอกอย่างนั้นอย่างนี้ เดียวก็เกิด
เดียวก็ดับ ที่เคยชอบเดียวก็ไม่ชอบ มันเกิด – ตายอยู่เสมอ; ไม่ใช่ชีวิตนิรันดร.
ชีวิตนิรันดรตามทางศาสนา หมายถึงพระธรรม ซึ่งจิตบริสุทธิ์ แล้วได้รู้ถึง เภา
เป็นธรรมะได้ คนนั้นแหละมีชีวิตนิรันดร.

นี่ผลของการถือสรวณาคมน์ มันไปสูงสุดอยู่ที่นี้ นับตั้งแต่เริ่มการ
เพาะหว่าน ลงรกรงราก ให้มันเพาะหว่านลงไปเป็นการลงราก แล้วก็ออกไป
ออกกิ่ง ออกก้าน ออกดอก ออกผล ในที่สุดออกมาเป็นความเย็นทางวิญญาณของ
มนุษย์ นี่เรียกว่าเรารู้จักผลของการถึงธรรมะ. ที่นี้ มันก็ยังเหลือ **ปัญหาสำคัญอัน**
สุดท้าย ที่ว่า :-

เราจะถึงธรรมะ หรือ สรวณาคมน์อันแท้จริงกันให้สำเร็จได้โดยวิธีใด ?
เราพูดถึงอันนี้สงสัย พูดถึงอะไรต่างๆ เสียดยืดยาวพอสมควรแล้ว ก็เหลือแต่ว่า เราจะ
เอามาได้โดยวิธีใด นี่คือ **หลักปฏิบัติที่พูดถึงในหัวข้อการบรรยาย.**

เราจะถึง หรือมี หรือได้ สรวณาคมน์นี้โดยวิธีใด ? **มันแบ่งออกเป็น ๒**
ประเภท คือ :-

ประเภทสำหรับคนเริ่มต้น คือเริ่มเข้ามา เริ่มศึกษา : ก่อนนี้เราไม่สนใจ
ธรรมะ เดียวนี้ก็เริ่มสนใจธรรมะ เป็นคนที่หันหน้ามาทางศาสนา ก็จะพยายาม

ให้สุดฝีมือลายมือ ในการที่จะมีการเริ่มต้นที่ถูกต้อง ตามหลักที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามันผิดอย่างไร มันถูกอย่างไร สำเร็จประโยชน์ถึงที่สุดได้อย่างไร สูงสุดอยู่ที่หลักของกาลามสูตรอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วเมื่อตะกั้น^{๕๕}

ความหมายสำคัญมันอยู่ที่ว่า เราจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง ความเป็นพุทธบริษัทที่เป็นโดยทะเบียนนั้น ให้มาเป็นพุทธบริษัทที่แท้จริงและถูกต้อง. อย่าเสียใจ หรืออย่าโกรธ ถ้าใครจะมาพูดว่า ท่านทั้งหลายเป็นพุทธบริษัทกัน แต่ตามทะเบียน : หมายความว่า เกิดมาจากพ่อแม่ที่เป็นพุทธบริษัท แล้วเขาก็ลงบัญชีรายการในเอกสารเกิดของเด็กนั้นว่า เป็นพุทธบริษัทในวันแรก ๆ เกิดมา; แล้วจะทำหนังสือสำคัญประจำตัวอะไร เขาก็ลงทะเบียนเป็นพุทธบริษัททั้งนั้น; นี้เรียกว่าเป็นพุทธบริษัทโดยทะเบียน โดยกำเนิด.

เราต้องแก้ไข ต้องเปลี่ยนแปลง อย่าให้มันเป็นเพียงเท่านั้น ให้เป็นพุทธบริษัทที่แท้จริงและถูกต้องด้วยการปฏิบัติ. ขึ้นพล่อยไฉน ๆ ก็เป็นพุทธบริษัท แต่ตามทะเบียน ตามบัญชี ตามเครื่องแบบเป็นอย่างมากมาย. แต่งตัวอย่างพุทธบริษัท มันก็เป็นพุทธบริษัทโดยเครื่องแบบ อย่างนี้ต้องเปลี่ยนแปลงต้องปรับปรุง ต้องเลื่อนชั้นขึ้นไป ให้เป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง : มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์จริงอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น.

สำหรับประเภทผู้ที่เป็นอย่างนี้ หรือกำลังดำเนินอยู่ กำลังพยายามอยู่ในการที่จะเป็นพุทธบริษัทโดยแท้จริง นี่อาตมาอยากจะเสนอคำสัก ๒ คำเท่านั้นที่อยากจะขอรับรองให้จำไว้ให้ได้ :-

๑ คำแรกว่า **การมี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่แท้จริง;**

๑ คำที่สองว่า **การเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เสียเองเลย.**

ขั้นแรกว่า **จงมี** พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้ถูกต้อง : ในตัวเรา หรือในชีวิตจิตใจของเรา ในวิญญาณของเรา อะไรก็ตาม ให้มีพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ถูกต้อง; แล้วเขียนออกไปอีกทีหนึ่งก็ว่า **จงเป็น** พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เสียด้วยตนเอง.

คนที่พึ่งไม่ถูก หว่าเราพูดบ้าง บอ ๆ อวดดิบอวดดีไป ที่พูดอย่างนี้. แต่ที่จริงมันไม่ใช่คำพูดที่บ้าง บอ ๆ หรือว่าอวดดิบอวดดี; แต่มันเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องเป็นอย่างนั้น; **ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นมันใช้ไม่ได้.**

ที่พูดว่าเรามีพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยการถือสรณะนั้น **มันขึ้นสามัญขึ้นธรรมคา** เท่านั้นแหละ แล้วพูดอย่างสมมติเสียด้วย. ขั้นแรกที่สุดยังโง่งมมายอยู่ เป็นเด็ก ๆ อยู่ก็ต้องพูดว่ามีสิ! ฉันทมีพระพุทฺธเจ้าเป็นของฉัน ตะโกนว่า “**พุทฺธมามโก-ติ มึ ธาเรอ**” “ท่านทั้งหลายจงถือว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติว่าพระพุทฺธเจ้าเป็นของข้าพเจ้า”; นี่คำว่า พุทฺธมามกะแปลว่าอย่างนั้น คือแปลว่า ผู้ปฏิบัติว่าพระพุทฺธเจ้าเป็นของข้าพเจ้า. นี่คือคนที่เขามีพระพุทฺธเจ้าเป็นของเขา. และนี่มันต่างกับคนที่เขเป็นพระพุทฺธเจ้าเสียเอง พูดว่าฉันเป็นพระพุทฺธเจ้าเสียเอง.

คำพรบ้คำว่า “มี” เป็นคำที่น่าหัว : เอ้า! คุณเอาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์มาแต่ไหน? เขามีไว้ที่ไหน? เขามาเก็บไว้ในหีบหรือไว้ในเซฟอย่างไร? ถ้าจะพูดว่ามีพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วจะเก็บไว้ในใจได้อย่างไร? อยู่ที่ไหน? เขามาอย่างไร? **ในที่สุดมันก็ต้องยอมรับ** ในข้อที่ว่า **ฉันต้องปฏิบัติให้เหมือนกับที่พระพุทฺธเจ้าท่านเป็นอยู่อย่างไร; ที่พระธรรมเป็นอยู่อย่างไร; พระสงฆ์เป็นอยู่อย่างไร :** เราต้องปฏิบัติให้เป็นอย่างนั้น นั่นแหละคือฉันมี พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์.

สรุปแต่ใจความ : พระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติเสร็จแล้ว เพื่อความเป็นคนสะอาด สว่าง สงบ : ไม่มีความชั่วเป็นคนสะอาด ไม่มีความโกงเป็นคนสว่าง ไม่มีความทุกข์เป็นคนสงบ; **พระพุทธเจ้า** เป็นผู้สะอาด สว่าง สงบ ถึงที่สุดโดยลำพังพระองค์เอง, **พระธรรม** ก็เป็นเรื่องเรียน เรื่องปฏิบัติให้ได้ผลเป็นความสะอาด สว่าง สงบ; **พระสงฆ์** ก็คือผู้ที่กำลังพยายามอยู่ หรือปฏิบัติเสร็จแล้วในการมีความสะอาด สว่าง สงบ.

ความสะอาด สว่าง สงบ มันมีค่าเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์. ใครมีคุณสมบัติทางใจอันนี้ ก็เรียกว่าคนนั้นมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มันก็เป็นการพูดอย่างที่คล้ายกับวัตถุ จึงใช้คำพูดว่า “มี” : ฉันมี เป็นของฉัน.

อย่างนี้ถูกน้อย มันจริงเหมือนกัน แต่**จริงอย่างสมมติ และอุกฤษ :** **เอามามี หรือมาถือครองได้หรือ ?** สิ่งเหล่านั้นสูงสุดศักดิ์สิทธิ์เกินไป. แต่ถ้าเอามาทำให้เป็น เสียเลยนั่นแหละ ทำได้ง่ายกว่า.

เราทำจิตใจของเราให้สะอาด ให้สว่าง ให้สงบ ตามแบบของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นั่นแหละ คือเป็น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เสียเอง.

เมื่อใด หรือที่ใด เวลาใด เรามีจิตใจสะอาด สว่าง สงบ; เมื่อนั้น เราเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่นั่นและเวลานั้น หรือชั่วขณะนั้น.

ที่นี้ บางเวลาเราก็มีความเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์บ้างเหมือนกัน แต่ว่าเป็นส่วนน้อยไปก่อน : เรามีจิตสะอาดน้อยๆ สว่างน้อยๆ เป็น **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** น้อยๆ ไปก่อน แล้วให้มากขึ้นๆ จนกว่าจะถึงระดับสูงสุด คือละ

กิเลสทั้งหลายได้ ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง เหลือ; นั่นแหละเราเป็น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เสียเองแล้ว.

อย่างนั้นเห็นชัดและถูกต้องกว่า กว่าที่จะพูดว่า “มี ๆ”. เราเอาอำนาจ ไหนมามีมายึดครอง มันเป็นเรื่องพูดอย่างสมมติ : พูดอย่างถูกต้องก็ต้องพูดว่าเรา ทำจิตใจของเราให้เป็นอย่างนั้นเสียเลย.

ถ้าจะพูดว่า “มี”; ก็ “มี” ความเป็นอย่างนั้น : มีความเป็นอย่างเดียวกับที่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ท่านเป็น. แต่ความเป็นอย่างนั้น มันก็เป็นองค์พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์; เพราะว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เขาไม่ได้หมายถึงวัตถุสิ่งของเนื้อหนังอะไร เหมือนที่คนใจ ๆ เข้าใจ.

คนใจอย่างเด็ก ๆ ย่อมเข้าใจว่า พระพุทธเจ้าเป็นคน เกิดในประเทศอินเดีย เมื่อโน้นเวลานั้น. นั่น พระพุทธเจ้าส่วนเปลือก หรือ เปลือกของพระพุทธเจ้า. องค์พระพุทธเจ้าจริง คือคุณธรรม ที่ทำบุคคลนั้นให้เป็นพระพุทธเจ้า คือความ สะอาด สว่าง สงบ. ท่านตรัสไว้ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา” ดังนี้.

นี่เราจรรู้จัก พระพุทธเจ้าจริง กับ เปลือกของพระพุทธเจ้า กันให้ถูกต้อง เช่นพระพุทธเจ้า ที่พระสารีริกธาตุ หรือที่เนื้อหนังของพระพุทธเจ้าเองนั้นก็เป็น เปลือกของพระพุทธเจ้า; พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือคุณธรรม ที่ เป็นความ บริสุทธิ์สะอาด ความสว่าง ความสงบ ที่เรียกว่า บริสุทธิคุณ ปัญญาคุณ สันติคุณ เมตตาคุณ นั่นแหละคือองค์พระพุทธเจ้าจริง.

พระธรรม ก็เหมือนกัน : เด็ก ๆ หรือชาวบ้านก็เอาพระธรรมที่พระคัมภีร์ พระไตรปิฎก หรือว่าเสียงที่สวดร้องท่องบ่นว่า ฟังพระธรรมกันเว้ย! ก็ให้คนมา

สวดว่าอะไรก็ไม่รู้ นี่มันเปลือกของพระธรรม. **พระธรรมที่เป็นตัวแท้** คือภาวะแห่งความสะอาด สว่าง สงบ ที่มาจาก **การเรียนรู้** และ **การปฏิบัติ** และได้ **ผลของการปฏิบัติ**.

พระสงฆ์ : ชาวบ้านก็เอาผ้าเหลืองเป็นพระสงฆ์ เอาคนที่บวช ที่เรียน โกงหัวโล้น ๆ เป็นพระสงฆ์. คนบ้าห่มผ้าเหลืองเดินมาแต่ไกลก็คิดว่าเป็นพระสงฆ์; นี่มันเป็นเปลือกของพระสงฆ์. **พระสงฆ์จริง ๆ** ก็คือ **ภาวะแห่งความสะอาด สว่าง สงบ ที่มีอยู่ในใจของบุคคลเหล่านั้น** ตามมากตามน้อยจนถึงที่สุด; นี่เรียกว่าพระสงฆ์.

สิ่งเหล่านี้เรามีทาง มีส่วน มีสิทธิ์ที่จะเป็นเสียเอง : นี่แหละเราจะเป็น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เสียเอง พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ส่งวนกรรมสิทธิ์ ส่งวนลิขสิทธิ์ ท่านไม่ได้ห้ามกั้นอะไร **เราจะเป็นเหมือนพระพุทธเจ้าสักเท่าไรก็ได้ ถ้าเราสามารถ; ไม่ติดหลัก ไม่ติดธรรม ไม่ติดอะไรหมก.**

แต่เราคงเป็นเหมือนพระพุทธเจ้าเท่าท่านไม่ได้ : เราอาจจะมีความสะอาด สว่าง สงบ เท่าท่านได้ แต่เราก็คงจะเป็นไม่ได้ในข้อที่ว่า **ทำได้ด้วยตนเอง คริสุ์เอง เป็นสัพพัญญูเอง** อย่างนี้ทำไม่ได้. เราต้องได้ยินได้ฟังมาจากพระพุทธเจ้าแล้วก็มาทำ ตัวเราให้เป็นพระพุทธเจ้าอีกทีหนึ่ง. ส่วนพระพุทธเจ้าท่านก็เป็นของท่านเองได้ นี่แปลกกันอยู่ที่นี่ ฉะนั้นพระพุทธเจ้าในส่วนที่เป็นบุคคลก็เป็นอย่างนี้.

ส่วน **ความเป็นพระพุทธเจ้าจริง ๆ** นั้นเหมือนกันทุกคนไม่ว่าคนไหน; จะต่างกันอยู่บ้างก็เพราะว่ามันต่างระดับกันอยู่บ้าง หรือว่าถาวรบ้าง ไม่ถาวรบ้าง; บางเวลาเรามีจิตใจเหมือนพระพุทธเจ้า แล้วมันก็กลับเปลี่ยนไปเสียอีก นี่มันไม่ถาวรอย่างนี้ **เหลืออยู่ก็เพียงแต่ทำให้มันถาวรตลอดไปเท่านั้น** ก็เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระธรรม เป็นพระสงฆ์เสียเองได้.

มันจะทำอย่างไร? ก็ต้องทำตามที่พระพุทธเจ้าท่านแนะไว้ แล้วมาทดลอง มาปฏิบัติ อย่างแบบคายนั้.

ทีนี้ ก็ **อยากจะทำอะไรให้ทุกคนระลึก** ถึงคำสอน เรื่องความไม่ยึดมั่นถือมั่น ว่าคำสอนในพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์ สรุปเหลือประโยคเดียวว่า **“สิ่งทั้งปวง อันใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกู ว่าของกู”** มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ **อย่าไปมองเห็น ว่าเป็นของกูเข้ามา มันจะโง่งมันที่ แล้วมันจะมีความทุกข์ทันที** : ยึดมันอะไรว่าเป็น ตัวกูของกูเมื่อไร ก็เป็นความทุกข์เมื่อนั้น.

จงปล่อยไว้เป็นธรรมชาติ จะกินจะใช้จะทำอะไรก็ทำไป. อย่าให้เลว กว่าพวกคริสเตียน ที่เขาก็สอนว่า **“มีภรรยาก็จึงเหมือนกับไม่มีภรรยา; มีทรัพย์สมบัติ ก็จึงเหมือนกับไม่มีทรัพย์สมบัติ; มีความสุขก็จึงเหมือนกับไม่มีความสุข; มีความทุกข์ก็จึง เหมือนกับไม่มีความทุกข์; ไปซื้อของที่ตลาดแล้วอย่าเอาอะไรมา”**. ถ้าใครไม่เข้าใจก็เลว กว่าพวกคริสเตียน. แต่พวกคริสเตียนส่วนมาก ก็ไม่เข้าใจคำสอนข้อนี้ของเขา เพราะมันเป็นคำสอนที่ลึกถึงที่สุด เช่นเดียวกับคำสอนที่ลึกถึงที่สุด ในฝ่ายเรา เหมือนกัน.

การมีภรรยาก็มีไปตามหน้าที่ที่จะต้องทำ แต่อย่ามันหมายความว่าภรรยา ของเรา : มันของธรรมชาติ มันของพระเจ้า; จะดูว่าเป็นของเราไม่ได้เป็น **เพียง ของให้สมใช้ชั่วคราวโดยธรรมชาติ**.

ทรัพย์สมบัติก็เหมือนกัน ความสุขความทุกข์ก็เหมือนกัน; ของที่ตลาด ซื้อมาด้วยเงินของเรา ตามกฎหมายเป็นสิทธิของเรา ถือเอามาบ้าน แต่ **ใจอย่าล้า ใจว่านั่นของเรา**; ที่แท้มันของธรรมชาติ มันของพระเจ้า มันเปลี่ยนมือมา ที่เรา เพื่อให้เอาไปกินไปใช้ แล้ววนเวียนกันอยู่อย่างนี้ ใจอย่าโง่งถึงกับว่า **นั่นของกู**.

สรุปว่า ลูกเมียทรัพย์สมบัติ สิ่งของ เงินทอง เกียรติยศชื่อเสียงอะไรก็ตาม อย่าไ้ว่าของกู แล้วก็ อย่าไ้เอาจกุ่มน้ำตัวกู; อย่าไ้เอาจกุ่มนอกๆว่าของกู.

นี้แหละ คือการถือสรวณะที่ถึงที่สุด คือเอาความไม่ยึดมั่นถือมั่นนั้นแหละ เป็นสรวณะให้ถึงที่สุด. ความไม่ยึดมั่นถือมั่นนั้นแหละ เป็นคุณธรรมเป็นคุณสมบัติของความสะอาด สว่าง สงบ; หอยึดมั่นถือมั่นสักปรกทันที มีคนัวทันที เร้าร้อนทันที; หอไม่ยึดมั่นถือมั่น สว่าง สงบ ทันที.

นี่ ยังมีความนอก ก็คือว่า พระพุทธเจ้าท่านสรุปลักษณะการกระทำทั้งหมดนี้ว่า “การเป็นอยู่โดยชอบ” เฉยๆ : อยู่เฉยๆ อย่าเที่ยวไปคว้านน้ำมาเป็นของกู; ฉะนั้นพระพุทธภาษิตที่น่าอศจรรย์ที่สุด น่าทึ่งที่สุด ก็คือพระพุทธภาษิตที่ตรัสเมื่อจวน ๆ จะปรินิพพาน ยังอีกไม่กี่นาทีหรืออีกไม่กี่ชั่วโมงจะปรินิพพานอยู่แล้ว ก็ตรัสว่า. “ฉะถิณฺหะลังจกัณเฐนอยู่โดยชอบใช้- โลกจะไม่ร้างจากพระอรหันต์”. ความหมายว่าให้เป็นอยู่โดยชอบ. ไปตีความเอาเอง ว่าเป็นอยู่โดยชอบ คือเป็นอยู่อย่างไร. ถ้าทุกคนเป็นอยู่โดยชอบ โลกนี้ไม่ว่างจากพระอรหันต์.

นั่นแหละคือ การถือสรวณาคมนถึงที่สุด. เป็นอยู่โดยชอบ คือเป็นอยู่อย่างถูกต้อง. เป็นอยู่อย่างถูกต้อง คืออย่าโลภ อย่าโกรธ อย่าหลง : อย่าโลภ อย่าโกรธ อย่าหลง ก็คือ อย่าได้ไปยึดมั่นอะไรเข้า ว่าตัวกู ว่าของกู. ถ้าไปคว้านน้ำคว้านเป็นตัวกู-ของกูแล้ว มันเป็นอยู่ไม่ชอบ เป็นอยู่อย่างคคโคง เป็นอยู่อย่างขโมย ไปปล้นเอาของธรรมชาติ หรือของพระเจ้ามาเป็นของกู.

สรุปว่าทุกอย่างเป็นของธรรมชาติ เป็นของพระเจ้า : ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ วิญญาณที่ประกอบกันขึ้นเป็นโลกนี้ มันเป็นของธรรมชาติ เป็นของพระเจ้า;

อย่าเป็นโจรเป็นขโมยไปปล้นเอามาซึ่งหน้า มาเป็นตัวกู-ของกู มาเป็นเงินทองของกู ลูกเมียของกู อะไรของกู นั้นมัน **ใจไปตามกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติ**. ที่นี้เรา **เลิกใจกันแบบนี้** กันเสียที.

ภายนอกก็ทำตามสมมติ; อยู่ในสังคมก็ต้องพูดกันไปตามระเบียบตามกฎหมาย แต่ในใจอย่าเป็นอย่างนั้น : **ในใจปล่อยวางออกไป ว่ามันเป็นของธรรมชาติ เป็นของพระธรรม เป็นของพระเจ้า** ซึ่งเรายังไม่รู้จักตัวท่านด้วยซ้ำไป แต่เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ศักดิ์สิทธิ์สูงสุด **ใครไปปล้นไปคู่เอาของท่านมา ท่านจะคบหน้าให้ทันที** คือมีความทุกข์ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งขึ้นมาทันที.

ทุกคนอย่ากล้าเป็นโจรเป็นขโมย ไปปล้นเอานั่นมาเป็นตัวกู-ของกู แม้แต่ **ชีวิตร่างกายเนื้อหนังนี้ ก็ไม่ใช่ของกู**. มันของธรรมชาติ มันของพระเจ้า : อย่ายึดมั่นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าตัวกู-ของกู จะเป็นโจรเป็นขโมย พอเป็นโจรเป็นขโมยแล้ว มันก็ต้องได้รับโทษ คือตกนรกทั้งเป็น.

นี่คือ **วิธีดี** ด้วย แล้ว **จริง** ด้วย แล้ว **ตรง** ด้วย แล้ว **ถูกต้อง** ด้วย ที่จะเป็นการถือสรณาคมน์ หรือว่าถึงสรณาคมน์ : ถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็จงถืออย่างนี้, ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว ก็คือเป็นอย่างนี้ : มีจิตใจที่ปล่อยวาง ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นอะไรด้วยความสำคัญมั่นหมายว่า เป็นตัวกู เป็นของกู.

เมื่อของสกปรกเหล่านี้ออกไปจากจิตใจแล้ว ใจมันก็สะอาด เหลือแต่สติปัญญาบริสุทธิ์; สติปัญญาบริสุทธิ์มันก็บอกเองว่า จะทำอย่างไรวันนี้ จะกินข้าวกับอะไร จะทำอะไรที่ออฟฟิศ จะไปทำอะไรที่เป็นการพักผ่อนหย่อนใจมันก็ทำได้โดยที่ไม่ต้องมีความทุกข์ เพราะมันทำไปด้วยสติปัญญาที่บริสุทธิ์สะอาด

เหมือนกับว่ามีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ สิ่งอยู่ด้วยอย่างนั้นแหละ : มันทำผิดไม่ได้ จะกินข้าว จะอาบน้ำ จะทำงาน จะสังคัม จะมีบุตรภรรยาสามี จะมีอะไรก็ตาม มันทำไปอย่างที่ไม่ผิดไม่ได้ มันก็ไม่มีความทุกข์.

แม้ว่าความตายจะมาถึง ก็ไม่ได้รับเอาความตายเป็นของกู; ความเจ็บไข้มาถึง ก็มิได้รับเอามาเป็นของกู : ความเจ็บความไข้ความเป็นความตายอะไรต่าง ๆ ก็หมดความหมาย ไม่มีอะไรที่ต้องกลัว. นี่เขาเรียกว่า**จิตใจที่หลุดพ้นที่เป็นอิสระ** เพราะว่ามีสรีระคัมภีร์ครอบ มีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ครอบมีสรีระจริง มีที่พึ่งที่ดำเนินทานจริง นี่คือข้อที่ว่า ปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้มาซึ่งสรีระอันถูกต้องและแท้จริงนั้น.

นี่ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างคำว่า **“มี”** พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นของเรา; กับคำว่า **“เป็น”** พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ **เสียเอง**.

ถ้ามี พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยความยึดมั่นถือมั่นแล้ว ก็ยิ่งไปกันใหญ่; ยิ่งไม่ใช่พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ : มันไปกันใหญ่ มันผิดใหญ่เลย.

การเป็นพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เสียเองนั้นก็เหมือนกัน : ไม่ได้ยึดมั่นถือมั่น แต่**ด้วยความรู้แจ้งเห็นจริงว่า จะมีจิตใจที่สะอาด สว่าง สงบ** นั้นเท่านั้น : ในจิตใจนั้น อย่าสกปรกมีดมัวเราร้อนอยู่ ด้วยความยึดมั่นถือมั่นเลย. พร้อมกันนั้น ก็ **ละอายให้มาก กลัวให้มาก** ถ้าเผลอไปเป็นอย่างนั้นเข้าสักแวบหนึ่ง : **ถ้าความโลภ ความโกรธ ความหลง มันเกิดขึ้นในใจสักแวบหนึ่ง ก็เสียใจให้มาก กลัวให้มาก ละอายให้มาก มันจะค่อย ๆ ฆ่าไป.**

เดี๋ยวนี้ไม่รู้จักอาย ไม่รู้จักกลัว ไม่รู้จักเสียใจ. ในเมื่อมันเลวถึงขนาดนั้นแล้ว อย่างนี้ใครก็ช่วยไม่ได้ พระเจ้าก็ช่วยไม่ได้ พระพุทธเจ้าก็ช่วยไม่ได้ เพราะเราไม่สมัครที่จะให้ท่านช่วย ไม่ทำตามคำสั่งของท่าน ท่านก็ไม่ช่วย; เมื่อไม่ช่วยตัวเองแล้ว ใครจะมาช่วย.

สรุปความกันที่คำว่า **การที่จะมตีพึงได้แท้จริงนั้น** ต้องทำตนเองให้เป็นที่พึง โดยการทำให้เป็นพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์เสียเอง; โดยการที่ไม่ทำความสำคัญมั่นหมายสิ่งใดสิ่งหนึ่งแม้แต่สิ่งเดียวว่า เป็นตัวกู หรือว่าเป็นของกู; จนเกิดภาวะที่สะอาด สว่าง สงบขึ้นมาแก่จิตใจนั้น. จิตใจนั้นก็เลยไม่มีความทุกข์อีกต่อไป เรียกว่ามีสิ่งคุ้มครองไม่ให้มีความทุกข์อีกต่อไป : ได้สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรจะได้ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์เลย.

ที่นี้ **เหลืออยู่แต่จะทำประโยชน์ให้ผู้อื่น** ก็ทำไปได้โดยสะดวก เพราะ ว่าตัวเองถึงที่สุดแห่งการทำประโยชน์ของตัวเองแล้ว ไม่ต้องการอะไร แต่ว่าเวลามีอยู่กำลังมีอยู่ เรี่ยวแรงมีอยู่ **ทำประโยชน์ผู้อื่นสนุกไปเลย**; ก็จบกันเท่านี้ สำหรับการเกิดมาเป็นมนุษย์ที่ดีที่สุด เท่าที่มนุษย์เราจะเป็นอย่างนั้นได้.

ถ้าผิดจากนี้แล้ว ก็มีแต่จะไปยึดมั่นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สำหรับสกปรกมิดมัว เสร้าหมองเร่าร้อน เป็น **มนุษย์ที่เวียนว่ายอยู่ในกองทุกข์** ไม่น่าชื่นใจ.

เดี๋ยวนี้เราได้ประกาศตัวเป็นพุทฺธบริษัท นับถือพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว เสร็จแล้ว **แต่ยังใจอยู่ ยังหลับตาอยู่** ไม่รู้ว่าจะถึงได้อย่างไร ฉะนั้น ก็จงพยายามลืมตากันขึ้นมา ขำระสะสางปัญหาเหล่านี้ให้ถูกต้อง เรื่องก็จบกัน.

ทั้งหมดนี้คือ **หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการถือสรณาคมน์** จะพูดโดยละเอียดสักกี่วัน ก็เดือน ก็ปีก็ได้ แต่พูดโดยใจความแล้ว ๒-๓ นาทีก็หมด คือ **จงพยายาม**

เป็นพระพุทเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เสียเอง ด้วยการที่มีจิตไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใด; มองเห็นอยู่ว่า มันยึดมั่นถือมั่นไม่ได้ ยึดมั่นถือมั่นแล้วเป็นทุกข์ เพราะว่ามันเป็นของธรรมชาติ เป็นของพระเจ้า อย่าไปปล้นเอามาเป็นของกู; มีอยู่เท่านั้น.

ถ้าทำอยู่อย่างนี้ ความโลภก็เกิดไม่ได้ ความโกรธก็เกิดไม่ได้ ความหลงก็เกิดไม่ได้. ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิด เพราะความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวกู, ว่าเป็นของกู; เมื่อไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเกิดขึ้นแล้ว มันก็หมดกันเท่านั้น.

เดี๋ยวนี้เราได้แต่พูดกันว่า อย่าโลภ อย่าโกรธ อย่าหลง ตะโกนกันให้ลั่นไปหมด แต่ไม่บอกให้รู้ว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง; มันก็ไม่มีผลอะไรที่จะไปมัดตะโกนอยู่ว่า อย่าโลภ อย่าโกรธ อย่าหลง **มันต้องบอกให้รู้ว่า ทำอย่างไรจึงจะ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง คืออย่าไปเป็นโจรปล้นของพระธรรม หรือธรรมชาติ หรือปล้นของพระเป็นเจ้ามาเป็นของกู มีจิตใจปล่อยวางอยู่เสมอ** อย่าให้โลภกว่าพวกคริสเตียน โดยหัวข้อที่ว่ามาแล้วว่าไม่มีอะไรเป็นของเรา ของที่ตลาดซื้อแล้วก็ไม่เอามา นี่พูดเป็นปริศนาถ้อยคำอย่างลึกซึ้ง ฉะนั้นจึงไม่มีอะไรเป็นของเรา ของกู.

ใน **บรรดาสิ่งที่กำลังพูดว่าเป็นของกู** นี้ ให้ถือว่าพูดไปตามสมมติ ชาวบ้านสมมติ กฎหมายรับรอง กฎหมายบัญญัติ ในทางสังคมเป็นอย่างนั้น นี่บ้านเรือนของคนนี้ ที่ดินของคนนี้ ลูกเมียของคนนี้ เงินทองของคนนี้ : สิทธิอะไรของคนนี้; **มันเรื่องกฎหมาย ซึ่งบัญญัติขึ้นโดยมนุษย์ที่ยังโง่ สำหรับยึดมั่นถือมั่นอยู่ในโลกของบุคคลผู้มีความยึดถือ** ที่ต้องมีกฎหมายอย่างนี้. มีประชาธิปไตยก็ยึดมั่นถือมั่นกันอยู่อย่างนี้ มันไม่ดับทุกข์ได้. ส่วนในจิตใจของเราแล้วก็ต้องไม่ทำอะไรให้ผิดมาก ถึงกับไปเป็นโจรปล้นของธรรมชาติ มาเป็นของกู.

มันเหมือนกับว่า **ของเขาให้ส้มให้ขั้วคราว** แล้วตัวเองเป็นคนนอกตัณญียึดเอาเสียเลย : เขาให้เราอยู่บ้านของเขาขั้วคราว เราเป็นคนนอกตัณญียึดเอาเป็นของเราเสียเลย.

ขอให้เข้าใจในลักษณะอย่างนี้ ว่า **ธรรมชาติหรือพระเจ้า หรือสิ่งที่เรายังไม่รู้กันนั้นแหละ ให้ส้มเลือกเนื้อร่างกาย จิตใจ คิน น้ำ ลม ไฟ ขึ้นมาเป็นตัวเรา ขั้วคราว เรากลับคิดว่า เป็นของกู ไม่ใช่ของอื่น.** นั่นแหละความทุกข์อยู่ที่ตรงนั้น ! เลิกเป็นคนปล้นคนขโมยซึ่งหน้า หรือคนยกยอกคนขี้ตุ้ ก็จะเป็นคนบริสุทธิ์ แล้วไม่มีความทุกข์เลย; นั่นแหละคือวิธีถือสรณาคมน์ การทำที่พึงให้แก้ตนอย่างถูกต้องและสูงสุด.

ครั้งแรก ก็มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นของเรา; แล้ว**ในที่สุด** เราก็กินพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เสียเอง เรื่องก็จบ.

ขอร้องต่อท่านทั้งหลายว่า **จงทำกับเรื่องนี้ให้ดี ๆ : อย่าถือว่าเป็นเรื่อง ก. ข. ก. กา. เป็นเรื่องเบื้องต้น;** เรื่องรับสรณาคมน์เป็น ก. ข. ก. กา. ของพิธีการต่างๆ ของศาสนา; มันไม่ใช่อย่างนั้น. ก. ข. ก. กา. นั้นมันไม่ใช่ ก. ข. ก. กา. ที่จะมองข้ามไป หรือเลิกร้างกันไป มันจะเป็นสิ่งสุดท้ายเรื่องเป็นเรื่องตาย. ที่เดียว.

ถ้าเราจะเปรียบเทียบกับ ก. ข. ก. กา. เอาซิ เด็กชั้นนมมือเรียน ก. ข. ก. กา. เดียวกันแก่หัวทงอกเรียนชั้นมหาวิทยาลัย บรมมหาวิทยาลัยมันก็ยังต้องใช้ตัว ก. ข. ก. กา. อยู่อีก. เพราะ **หนังสืออะไรมันจะเขียนไปได้โดยไม่ใช้ตัว ก. ข. ก. กา.;** ดังนั้นจงมอง ก. ข. ก. กา. นี้เป็นของที่ต้องมีแต่ต้นจนอวสาน แล้วก็จัดการกับมันให้ดี ๆ; โดยเฉพาะเรื่องสรณาคมน์ที่เป็น ก. ข. ก. กา. นี้แล้วก็เป็นหมด เป็นจนถึงทุกอย่างที่ยังต้องใช้ ก. ข. ก. กา. อยู่เรื่อยไป.

เพราะเหตุที่ประมาท เพราะเขลาและประมาท เห็นเป็นเรื่อง ก. ข. ก. กา. ไม่สนใจ ไม่ชำระสะสาง ไม่ทำให้เจริญก้าวหน้า มันจึงเป็นอย่างนี้ อยู่ในสภาพอย่างนี้ เป็น **พุทธบริษัทที่มีคัมภีร์** ฟังดูก็น่าหัว.

พุทธะ แปลว่า ตื่น ว่าสว่าง ว่าเบิกบาน; **แต่เราเป็นพุทธะที่มีคัมภีร์** มันก็แปลว่าประมาทตัวเอง หรือว่าหลงกลวงตัวเอง อะไรในทำนองนั้นมันเป็นสิ่งที่น่าเศร้า.

หวังว่าจะได้อาปัญหาสำคัญนี้ไปคิดนึก ไปพิจารณา รีบทำให้เสร็จไปโดยเร็ว : ให้หมดความมีตัวของตัวเอง ให้หมดตัวกู ของกู : **ให้ตัวกู ของกูนี้คายไปเสียให้หมด** ก่อนที่ร่างกายมันจะแตกตาย.

ผู้ที่ได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของการมีสมาธิ **ก็จะได้รับสิ่งที่สูงสุดตั้งแต่เมื่อ “ตัวกู” คาย** ร่างกายชีวิตที่เหลืออยู่ก็เป็นความสุข เป็นการเสวยรสของพระนิพพาน คือความเย็น เป็นอวสาน.

ขอใช้อีกครั้งหนึ่ง ว่าอย่ามองเรื่องนี้เป็นเรื่อง ก. ข. ก. กา. เราชั้นชั้นมัธยมแล้วไม่ต้องสนใจ : **จะต้องสนใจไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต** เช่นเดียวกับตัว ก. ข. ก. กา. จะต้องใช้ไปจนกระทั่งวรรณคดีอักษรศาสตร์ชั้นสูงสุดที่มนุษย์จะใช้ได้

ขอยุติการบรรยายไว้ โดยสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้.